

FÁBIÁN LÁSZLÓ

A keselyű néma árnyéka

KÍSÉRTÉSEK KORA

II. RÉSZ

avagy olyanok – fölöttébb gyakori jelenség –, akik önös érdekből közeledtek volna hozzá, alkalmas eszköznek találva egynémely terveik megvalósításához, persze eszközként használva vagyontetésre, politikai pozíció foglalására és megerősítésére ezt a kora előtt járó condottierét – zsold helyett – természetesen azt – főhatalmat tukmálva rá, hátha kézben tartható marad, lojális örökre fölemelőjéhez;

örhelyéről Jiftah három alakot pillantott meg a hegyoldali ösvényen közeledni; nem lehettek túlságosan fiatalok, szemmel láthatóan gondot okozott nekik az emelkedő, lassan haladtak, meg-megállva fölfelé, a levegő is gyorsan melegegett, jócskán próbára tette erejüket, Jiftah hallani vélte lihegésüket, ami képtelenség, hiszen igencsak messze voltak még, ám körülményes mozgásuk megindította fantáziáját, és egy gúnyos árnyék valahogy – akarva/akaratlan – helyet talált magának arckifejezésében, titokzatosabbá vált, parányit oldódott markáns feszültsége, a legcsekélyebb parancsoló tónust is kerülve odaszólt a körötte lebzselőknek: – húzódjatok vissza a barlangba, azok az emberek hozzám jönnek, ha lassan is, és elnevette magát;

társai tudták, hogy ez tónusa ellenére utasítás, azaz ezúttal nincs itt rájuk szükség, ellenkezés nélkül visszavonultak, Jiftah pedig folytatta szemlélését a közeledők fölött (értsd: szó szerint), ismét csaknem elnevette magát, meglátott egy fakókeselyűt körözni fölöttük, olyan volt, mintha a madár zsákmányban reménykedne, amire időben föl kell készülnie, átfutott fején, netán ő is efféle prédának látszik a fölfelé igyekvők szemében, nem mintha valamicskét tartott volna az elkövetkező tárgyalásról, szemvillanásnyire földerült előtte a helyzet politikai fonáksága; idejön ez a ravasz róka, ez a *sual*, bizonyára megpróbál majd összezavarni, *bele manőverezni* valami érzelmi, esetleg hiúsági csapdába, miként az hasonló alkalmakkor lenni szokott, ugyanakkor Jiftah biztos volt magában, a veszélyeket rejtő csábítások eddig sem hatottak rá, biztosra vette, képes megvédeni a saját érdekeit; ebben a tudatban állt föl, amikor már hallotta a közelgők lépteit és beszélgetését, részint, hogy lássák őt, hol várakozik rájuk, részint pedig udvariasságból, semmiképpen nem akart pökhendinek, tiszteletlennek mutatkozni, kétségkívül idősebbekkel van dolga;

– az Úr legyen veled, Jiftah! – fogta meg a rablóvezér szakállát a közösség szószólója, és Jiftah hasonlóan az érkező szakállát: áldjon meg téged az Úr! vizsgálódva mélyedt el a két tekintet egymás arcában, mintha azonnal az első pillanatban próbálnák kiismerni, mit várhatnak a másiktól, a két kísérő felé fejbólintás volt a köszöntés; a *berék* után, Jiftah udvarias kézmozdulattal, enyhe, az illendőség minimumánál semmivel sem több udvariassággal kínálta föl iménti ülőhelyét a sziklán,

amelyen egy összehajtogatott szőnyeg nyújtott némi kényelmet, maga pedig a másik kettővel egyetemben mintegy a lábához ült az idősebb embernek; vendége a szakállát turkálta, azzal jelezte, előbb-utóbb szólni fog, a vendéglátó pedig hangsúlyozott udvariassággal várta megtörténtét, amit a vének küldöttje a lehetőségek szerint igyekezett elnyújtani – bizonyítva két kísérőjének: az ő tekintélye itt is méltányolva van –

bizonyítandó, hogy ez a tekintély egyáltalán nem alaptalan, azonnal komolyra fogta a szót, mellőzte a játszadozó formákat (a ha te, ha én meg ha mi stb.), arra építve, hogy az események aligha kerültek el partnere figyelmét, főbb vonalakban, inkább a nép nyomorúságának hangsúlyozásával vázolta a helyzetet, hangoztatva – természetesen – JHWH jogos neheztelését a szerződést szegő izraeli népre, a gyalázatos állhatatlanságra, a Baálok fölmagasztalásának következményére, ami az ősi ellenség pusztításait eredményezte, nem lévén megfelelő erő, de akarat sem a szembezállásra, ami meg volt, az elpazaroltatott (*safah*), mert nem akadt, aki kézben tartotta volna, erős kézben, megjelenítve Gileád egységét; tudod jól, Jiftah, neked aztán igazán tudnod kell, itt mindenki a maga kecskéje után kajtat, hogy összeszedhesse trágyáját, amit elpotyogtat, megmentse tüzelőnek, ezenközben hevenyészett sátrát elfújja szél, felesésgt, lányait elrabolják a nomádok vagy az országpusztító ellenség örökkön örökké pinaéhes fegyveresei, szegény nemzetünk, Izrael gyermekei pedig senyvednek az ismétlődő dúlásokban, a sarcokban, vagy éppen elűzetnek otthonaikból, kiforgatnak javaikból, ojvé, soroljam-e?

– ahogy kívánod, *rabbani* –

– mit számít ebben az esetben, hogy én mit kívánok; hogyan kívánhatnék bármit az előszámláltakból, hogyan abból, amit még sorolhatnék? ám amit igazán kívánok, az a béke, az ellenségnek, Izrael bitangjainak mielőbbi kiverése, egyszer s mindenkorra garantálni Gileád földjének sérthetlenségét, ami – természetesen – nem akármilyen kívánság, viszont igencsak nagy örömmel töltene el, ha ezt még láthatnám, ha ennek tudatában térhetnék meg Ábrahám kebelére, ami egyúttal Jahve kiengesztelődését is jelezné Izrael fiainak –

– tiszteletre és teljesítésre méltó kívánságok, nagyuram –

– azt hiszem, nem megy nélküled, Jiftah fiam –

– mit tehetnék én, akinek sorsa a kivert kutyáé, bár sokan különkülön bánnak ebeikkel, mint velem bántak?

– neked kéne megszervezned Izrael harcosait, a szent háborúban pedig irányítanod a hadakat; nem kisebb föladat vár rád, Jiftah, mint egész Izrael fölszabadítása, Gileád ellenségeinek megsemmisítése, és erre a munkára – hitem szerint – kizárólag te vagy a megfelelő ember –

– én, az üldözött? – nevetett föl keserűen a barlangbeliek vezére, itt vagyunk elkülönítve – biccentett a grotta szája felé –

– a vének tanácsa bízott meg, hogy elhívjalak a vezérségre, légy Izrael bírása és Gileád tábornoka, tedd félre sérelmeidet, amit egyébként sem a nép, hanem kapzsi családod okozott!

Jiftah – természetesen – tudta, ezek komoly szavak, pillanatig sem tekintette kelepécének, ha ez fölmerült volna benne az előkészítés idején, nem engedte volna idáig a követséget (*halah*), ellenben fontosnak tartotta megmutatni tartását, nevezetesen, hogy nem hízeleg neki a tisztseg, még ha egyébként megtiszteltetésnek (sokkal inkább az erők reális fölmérésének) tekinthető is, annyi bizonyos, átérezve egész Izrael nehéz sorsát akár, nem ő szorul rá ebben a pillanatban a vénnek megbocsátására, azok kényszerülnek hozzá folyamodni, ugyanakkor nem kívánta sértődöttségét, esetleges bosszúvágyát, ha maradt annyi év után érvényesíteni, semmitől nem irtózott jobban, mint kiadni magát, világ elé tárni érzelmeit, sosem volt ínyére semmiféle kitárulkozás, a hegyi évek még keményítettek csak álláspontján; eszébe jutottak a hosszú éjszakák, amiket a hideg ellenére a szabadban töltött, és nem föltétlenül a barlang miazmája taszította, a zavartalan töprengés készítette a kinn maradásra, a *gondolkodás higiénijája* mellett meg akarta teremteni az éjszakai higiéniját, jelesül: elhárítani minden eltérítő mozzanatot a koncentrációtól, a föl-föllobbanó erotikus vágyakozást csakúgy, mint a lehetséges kényelem csábítását, alkalmi éjjeli kirándulásai leginkább ezt célozták, házat tartott fönn a város azon részében, amelyik kevésbé volt szem előtt, családjának: feleségének és lányának, szerény létszámú, de megbízható háza népének, azok a látogatások nagyban hozzájárultak lelki egyensúlya megőrzéséhez; hitte is, meg nem is, hogy a városból senki nem sejt semmit látogatásairól, valójában nem igazán izgatta, megőrizheti-e kényelmesnek tetsző inkognitóját, abban pedig biztos volt, nem hoz veszélyt szeretteire, ékes bizonyítéka ennek a jelenlegi találkozó, amelynek szervezői valószínűleg valamilyen városi kapcsolaton keresztül jutottak el hozzá;

Jiftah pontosan tudta, feleletet várnak tőle, ez a tudat azonban arra intette, ne hamarkodja el a nyilatkozatot, mérjék csak föl, mennyire vívódik az ajánlaton, mennyire felelősen szeretne dönteni –

– te következel, halljuk a véleményedet – sürgetésnek hangzott, de mindössze a rítusnak megfelelő: marad a kóved itt és ott; valamirevaló egyezés enélkül nem látszik igazán jelentősnek –

végtére is nem egy kotéria, nem egy klikk érdekei mentén folynak a tárgyalások, az érdekszövetség kialakítása egész Izrael sorsát érinti, ezzel mindkét fél tisztában volt, egyben közös aggodalom munkált bennük a katonai helyzet komolysága miatt, átérezték saját döntésük súlyát csakúgy; Jiftahnak jól esett a tárgyalófél személyes rokonszenve iránta, amit az még taktikai okokból sem titkolt, igyekezett a pozitív gesztusra pozitívan reagálni:

– mi a következő lépés?

– lejössz velünk a *kenistába*, lássa meg egész Gileád, hogy megegyeztünk, és beiktatunk tisztsegedbe –

– azt ebben a pillanatban nem tehetem, egyeztetnem kell embereimmel, mindenestre, számukra is fölmentést kérek, azt hiszem, a továbbiakban szükségem lesz rájuk, ismerem hűségüket, méltánylom hosszú ragaszkodásukat, *rabboni* –

– úgy lesz, miként óhajtod –

Jiftah elégedettnek látszott:

– reggel napkelte után indulok le a városba, várjatok rám a gyülekezeti házban!
az öreg nehézkesen tápáskodik föl ültéből, a többiek szintén cihelődnek, ő a búcsúzásra kész Jiftához lép, előbb megfogja szakállát, majd váratlanul átöleli, közben mintha *salomot* motyogna, kibontakozva meglepő gesztusából lassan megfordul, int két némán maradt társának, indulnak lefelé Hor-Gileádról –
inkább csak magának mormolja: gyarapodjatok békességben...

talán először érezte meg az éjszaka súlyát, először a nehéz sötétség gravitációját, amit – persze – nem mondhatunk biztosan, ám a helyzet, helyzete elemzése némiképpen valószínűsít; mivel a küldöttség távozása után be kellett számolnia társainak a várható változásról, lényegében egész napja ráment, amíg elmagyarázta nekik, miért fogadta el az ajánlatot, hivatkozott a bujdosó élet föladásának előnyeire, hívta, kérte, álljanak mellé az ellenség elleni küzdelemben, nem fogják megbánni, gazdag zsákmány vár rájuk, biztos győzelem, hangoztatta, bízik bennük, köszöni eddigi hűségüket, továbbra is számít rá, a fanyalgóknak pedig az együtt töltött évek sikereit sorolta; mindenestre nem volt könnyű a meggyőzés megfelelő hangját, érveit fölvonultatni, maga sem várta, hogy minden simán megy, finom demagógiával biztosította a maradókat, megérti, ha így döntenek, jóllehet, megrendüléssel venné tudomásul, ha a későbbiekben ellenkező oldalra kerülnének: neki, Izrael bírójának hivatali kötelessége a rend biztosítása, és bizony látnia kellett, hogy az elvadult fejekbe milyen nehezen férkőzik be a realitás, nem félt, de megfordult fejében, az értetlenkedők akár meg is gyilkolhatják keserűségükben, hogy elejét vegyék a gyökeres változásoknak, az önföladásnak, vélelmezett szabadságuk elvesztésének; az éles beszólásokkal és hosszú csöndekkel tarkított eszmecsere jócskán elhúzódott, mindenki el akarta mondani a magáét, Jiftah pedig hagyta, hadd tegyék, ne fojtsák magukba indulataikat, és ez kifizetődött: a legtöbben ezzel beérték, kifejtették fönntartásaikat, ő pedig meghallgatta őket; késő délután, amikor már a hőség alábbhagyott, ketten nekiláttak tüzet csiholni, kibontottak bőrből egy kövérkés jerkét, szakszerűen kizsigerelték, vasnyársra tűzték, a lassú tűz fölött lassú forgatással hozzáláttak a sütéshez, külön gonddal kezelték zsíros farkát, vezetőjük kedvenc csemegéjét, ők ezzel szavaztak mellette; a csillagos, holdvilágos ég alatt költötték el a – summázhatjuk így – béke, egyetértés bárányvacsoráját, kihozták a barlangból a boros tömlőt, ittak a sültre, aztán elálmosodva visszabotorkáltak a barlangba, nemigen küzdöttek álmatlansággal, a jól ismert hangok jelezték, hogy az álom a maga észér hevességével befogadta őket –

Jiftah elgondolkodva, alkalmasint egynémely kételyét, de inkább apró aggályát nyeltesve türelmesen szemlélte az emlékekkel alaposan átszínezett eseményeket, magára maradva mélyen beszívta a parazsakból még mindig áradó égett birka-faggyú illatát, belebámult a sötétségbe, mintha annak mélyén kutatna válaszok után szorongásaira, mert csak a krónikások hősei mentesek minden aggodalomtól, hezitációtól, a valóságosság jegyében hihetőbbnek tetszik a csöndes, mindössze pillanatokra elhatalmasodó bizonytalanság, amit jócskán enyhített annak tudata, hogy voltaképpen

esztendők óta várt valami csodát, minőségi változást életében, noha sosem képlett meg előtte a változás esedékes formája; tulajdonképpen meg volt győződve róla, hogy a fölkínált fordulat sokkal jelentősebb annál, mint amilyen képzelgéseiben időnként fölködlött, amely – mondjuk így az egyszerűség kedvéért – kizárólag egyéni sorsának a megoldását sugallta, eddig nem fogalmazódott meg benne, hogy visszatérése, boldogulása Gileádba összefügghet Izrael fiainak sorsával, azt pedig aligha gondolhatta, hogy annak alakításában ekkora szerephez jut, ám az őszinte önvizsgálatban is arra az eredményre jutott (félre a céltalan szerénykedéssel!), képességei: ereje, akarata, gondolkodása alkalmassá teszi a földadat ellátására, hite mások meggyőzésére és maga mellé állítására, az ősatyák földjének védelmére, Jahve (eddig ritkán jutott eszébe az Úr) ajándékának megóvására, Ábrahám és Jákob örökségére (*nahalab*); Kánaán Jahve tulajdona volt, amelyet – a frigy értelmében – odaigért választott népének, lemondani róla nemzethalál, ahogy majd évezredek múlva megfogalmazzák az ilyesféle jelenségeket; a bosszúálló Isten (*'él qanná'*) ezt akkor sem tűrhetné, ha kevésbé lenne megtorló –

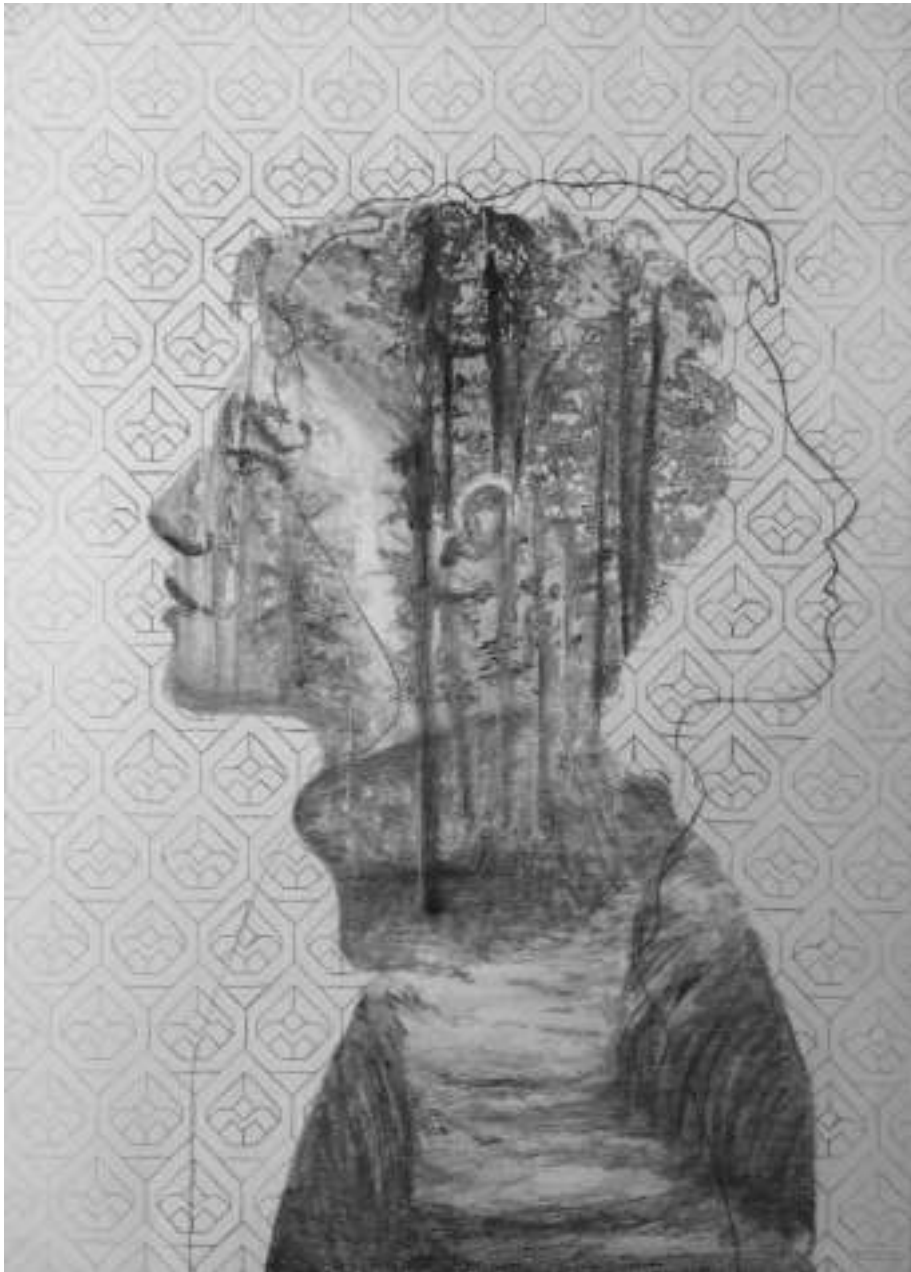
a szent föld herdálása, pláne földadása – halálos vétek!

ez annyira magától értetődő, hogy az Úr nem is rendelkezett róla parancsolataiban, a szövetség táblái (*lubot ha-berit*) nem tartalmazták; az eszmény önmagát emeli parancsolattá! ugyanakkor egyesek hallani vélték JHWH-t, amint azt mondja: *Ha így hagyom Izrael fiait, a népek könnyen elnyelik őket; nagy nevemet fogom velük egybekapcsolni, hogy fennmaradjanak*, miáltal szükségképpen fennmarad a kimondhatatlan név is: az Úr, miközben gondoskodik népéről, gondoskodik önmagáról mint örökkévalóról; Kánaán tehát örökbe került Izrael fiaihoz –

Jiftah ismerte a szabályt, amely szerint tiltott tisztátalan helyen gondolkodni, ne szennyezze a *gondolkodás higiéniáját*, ám amikor idáig jutott éjszakai okfejtéseiben, önkéntelenül hangosan fölnevetett: de hiszen az emberek túlnyomó többsége úgyszólván csupán az ürüléke fölött guggolva szokott elmélkedni, elméjüket rendre megfertőzi az alantas forrás, az így született gondolatok nagyjából annyit érnek, mint a kő, amivel a pusztában megtisztogatták magukat dolguk végeztével, és jóízűen belekacagott a borókabokorról hullámozó sötétségbe; botránkoztató következtetés volt ez tagadhatatlanul, mentsége annyi lehet, hogy nem került nyilvánosságra, nem szükséges mentegetőznie, jöllehet, az Úr kimondatlan gondolatainkat is ismeri, és megveti a blaszfémia minden, tehát néma formáját szintén, ugyanis a világ Egyetlenének nyelvén (értsd: héberül) ez mind egy és ugyanazt jelenti, miként is érinthette volna az Örökkévalót a bábeli nyelvzavar?

még a tagadása is szentségtörő!

észre kellett vennie, Jiftah észre is vette szelleme szertelenségben kalandozik, világozássá vált előtte, a gondolkodás bizonyos értelemben a hűség próbája, vagyis hűek tudunk-e maradni önmagunkhoz, belül bírjuk-e tartani magunkat lelki/szellemi rendszerünkön, amelyből – emberi természetünknek megfelelően – gyakorta kikíváncozunk, idegen ismeretek iránt ácsingózunk, hisszük: gazdagodunk általuk, az viszont mindössze annyi, mint a bogáncs, amely pusztát járva köntösünkbe akad, talán

*Egyed Anikó – Dermedt cseppek
Vas Megyei SZC Héfele Menyhért Szakképző Iskola, Szombathely
(Szenderák Bence: kiterjedés)*

nehezebb lesz tőle, használhatóbb semmiképpen; hány meg hány formát agyaltunk ki idegen istenek imádatára elnyúló történetünk során, csakhogy kijátsszuk a törvényeket (*devárim*)! lankadatlanul settenkedik körülöttünk Belial, elvetemült trükkjeivel újra meg újra megrontásunkon munkál, mindegyre bizonygatja nekünk, a világ kétpólusú, a két pólus egymás föltétele, nincs Jó Rossz híján és fordítva, választva akármelyiket, a másikat is magunkra szabadítjuk, Istennel az istentelenséget, a Sátánnal a tisztaságot, az ártalmatlant;

(nem akarom, hogy akarhatnánk finom intellektusnak beállítani hősünket, hajdan korok mesei nagyságát, az ellenkezője azonban éppolyan egysíkú sablonfigurát eredményezne, akit öntudatlanságában sodornak az események, megszabják válaszait, viselkedését, egyszerűen naiv nagyság, nem pedig szellemóriás, de éppen ezt a végletességet szeretnénk kerülni, megengedni annak lehetőségét, hogy akár a gáncsnélküli lovag is lehet töprenkedő lény szabad perceiben, nem hősködik szakmáiban – primitív sztereotípiák élő igazolásaképpen, mi több, olykor esendő, ahogyan – nehéz bevallani – valahányan azok vagyunk, ha sarkigazságok felé torzítjuk véleményünket, miként előszeretettel szoktuk, talán elfogadhatjuk bölcs mesterek nézetét a hősről: *olyan ember, aki a szenvedélyeit meg tudja fékezni*)

mélázásaiban Jiftah kissé talán önmaga szemében is szétszórtnak tetszett, és az volt a legkülönösebb, hogy akarva-akaratlan eltérültek egy idő után gondolatai a főiránytól, csapongtak időben, térben, mintha öntudatlanul ugyan, de hártani próbálnák döntésének, vállalásának igazolását saját normái szerint, ez a tartózkodás pedig ha bizonytalanságot nem, némi szeszélyt alighanem rejtegetett, annak folyamatos érzését, hogy másként is dönthetett volna, hogy az ajánlattevők ki voltak szolgáltatva neki, ami – úgy látszik – mégiscsak hízelgett a hiúságának, akármennyire szerette volna kivetni magából ezt a lopakodó pökhendiséget, hiszen ő tudta a legjobban, mennyire méltatlan hozzá, nem föltétlenül a leendő hőshöz, legalább annyira a józan egyéniséghez, aki – megítélése szerint (naná, elfogult, mivel saját magára vonatkozik!) – a lehető legerőszakosabban kezelte kitaszíttóságát, ha ez egyáltalán elmondható egy rablóvezérről, végeredményben ugyanis kétségtelenül az volt; a rablásokból szerzett javak, mindenkor szembesítik ezzel: gyarapítják családjá vagyónát; mennyit fognak még derék tanítók (*tannim*) vitatkozni azon, milyen vezetők milyen nyomokat hagynak korukon, netán nem a kor határozza-e meg a neki leginkább megfelelő vezetőt, jóllehet, ez a vita sosem dőlhet el, aligha lehet eredményt várni az efféle receptúráktól;

ahogy mondani szokás (Szent Ég, mekkora hadova!), az ember mindennek ellen tud állni, csak a kísértésnek nem, és kisebb-nagyobb igazság lapulhat a hétköznapi paradoxonok mélyén, különben hogyan követelhetnének maguknak általános érvényt (éppen úgy, mint az *igazság tanítója* esetében); Jiftah érezhette úgy, hogy az ajánlat voltaképpen kísértés, mint ahogyan részben az volt, ám biztos volt benne, több annál, nincs oka kárhozatnia magát, tudható egyébként, hogy tíz kísértéssel kísértették meg Istent Izrael gyermekei a pusztában (amiket egyébiránt Jahve számontart), aki ellenben csupán a tiszta dolgokat (*tohorot*) kedveli; Jiftah joggal tekinthette

ugyancsak tisztának (tehát Istennek tetszőnek) kockázatos vállalását, amelynek rizikói még csak ki sem számíthatók, hogyan tudná jelen helyzetében megítélni, milyen a harc készsége honfitársainak, egyáltalán, mekkora erőt képviselnek, nem különben arra sincs garancia, hogy ő valóban kezelni tudja majd a majdnem két évtizedes nyűglődések állapotát, elszántságában azonban rendíthetetlennek érezte magát, esze ágában sem állott a vele szemben gomolygó sötétség fenyegetését magára öltetni, komolyan venni, jól tudta, mi az, amit bensőjéből, önnön lelkületéből kölcsönöz, lát, magyaráz bele, és amit egykor majd a lélekidomárok projekcióként azonosítanak;

önfegyelme kapcsán óhatatlanul fölvetődött a leendő hadak regulájának, fegyelmének kérdése, vajon az a tekintély, amely itt, a bandában átsegítette akár kényesebb eseteken, elegendő-e a táborba szállók irányításához, parancsnoklásához? mert miként nyelik le a rangkülönbséget, hiszen mindig azt tanulták, előbbre való az *izraelita a fattyúnál*, márpedig ez az elv érvényesült, amikor mostohája és féltestvérei kismimmizték őt, sőt, életére törtek, nehogy valamilyen módon fölléphessen ellenük, hát akkor most hogyan okoskodik majd a sok mesüge (*ba'ur*): és már a kérdés megvádatott: lehet, hogy egyszer sort kell keríteni az elszámoltatásra?

Jahvénál a bosszú – legyintett bele a fekete semmibe –

az újévi imádság járt fejében: *ez a nap a teremtés kezdete, emlékeztetés az első napra (a világteremtésre). Ezen a napon méretik ki az országok felett, hogy melyikük hull a kard hatalmába és melyikük fog békének örvendezni, melyikük fog éhínségtől szenvedni és melyikük fog bőségnek örvendezni. és ezen a napon döntenek el a halandókról, hogy az életre vagy a halálra adatnak-e*; gondolnia kellett volna rá, befejeződött az aratás, Tisri van, Gileád vénei szerint: ideje a fordulatnak –

talán *van még balzsam Gileádban...*

nagyjából ugyanazok az emberek gyűltek össze a közösség házában, a *kenistába*, akik korábban ott voltak a határozat kimondásánál, most pedig várták, hogy Jiftah megérkezzék az általa – kissé lazán – megjelölt időpontban, bemutatkozzék, hiszen néhányan csupán hírből ismerték, ez a hír pedig nem sok bizalmat ébresztett, alaposabb ismeretek híján nemigen ébreszthetett, a tanács vezetőjének – mutatja az eredmény – tekintélyét ritkán kérdőjelezték meg, elvértve vonták kétségbe javaslatait, nem fedték heves és eltökélt érvelését Jiftah mellett, amit azzal még nyomatékosított, hogy hajlott kora ellenére vállalta a küldöttség vezetését a hegyre, ráadásul sikerrel járt, bemutatathatja választottját az előljárók előtt, a javaslat ellenzői is szembesülhetnek konkrétan a helyzettel; talán nem meglepő, az ellenzők között legélesebben a jelölt legidősebb fivére ágált, aki ugyan esztendőök óta nem látta féltestvérét, de cipelte magában a család félelmét az általuk joggal várt bosszútól, meg sem fordult fejében, hogy öccse réges-régen sort keríthetett volna rá, ki tudja, miért mégsem tette, ha viszont most hatalomhoz jut, akár megteheti, semmi oka, hogy elálljon tőle –

a várakozás nyüzsgése mégsem indulatokat jelzett, az aratás, a betakarítás gondjai foglalkoztatták a gazdákat, a hetedik hónap mindent megelőző munkálatai, amelyek ezekben a háborús időkben igencsak sok nehézségbe ütköztek, arról nem szólva,

hogy az amoniták néha fölgyújtották az érett gabonát, mielőtt tulajdonosa learathatta volna, ha már elrabolni nem tudták, esetenként szétzavarták vagy megölték a mezőkön dolgozókat, vagyis együtt aratták a rettegést a terménnyel, együtt csépelelték az iszonyt a gabonaszemekkel, sosem lehetett pontosan tudni, merre fújja a szél a rostából a pelyvát, hová hullik a megtisztított mag; Izrael fiai (egész népe) csüggedten vette tudomásul, nem enyhül JHWH haragja, amit oktondi módon fejükre vontak, és az új esztendő kilátásai talán még reménytelenebbeknek ígérkeztek, a keserves tizennyolc év nyomasztó emléke sűrűsödött össze az újabb év távlatlanságában; szomorúan sorolták egymásnak bajaikat, amelyek – persze – többnyire azonosak voltak, nem is lehetett másképp, de az ugyanaz másként fáj mindegyiküknek, ha nem a tények változtak, a hangsúlyok csúsztak arrébb, következésképpen a megpróbáltatások megítélése, önjelölt próféták rótták a városokat, falvakat gondoskodva róla, nehogy megfélemlenek Búneikről, Jahve megsértéséről, elfordulásuktól tőle, aki szigorúan meghagyta, *ne legyenek előttem (al pánaj) más isteneitek*), és bizony fenyegetések közé sokszor keveredtek hamis ígék, téveszmék, eszelős davenolások/imajajgatások, ezeknek az eretnekeknek (*minim*) a zaklatásai ugyancsak hozzájárultak a nép általános lehangoltságához, bizalomvesztéséhez a vezetőkben, a törvényes rendben, már-már valami *ex lex*-állapot uralkodott el egész Izraelben, hiába igyekeztek a városok előkelői, a vének tanácsa rendet tartani –

mindezek a keserűségek, balsejtelmek miatt jöttek elő most ilyen élesen, fogalmazódtak meg egyértelműbben a szokásosnál, mivel látóközbe került valami megoldás esélye (remélhetőleg, nem pusztán illúziója), ahogy lenni szokott: a közelítő megváltás víziójában fölszakadnak a beletörődések gátjai, kiömlik mindaz, ami eddig visszaszorult, esetleg csak *furcsa görcs a torokban*, amint éppen oldódni szeretne, a megkönnyebbülés korai (talán nem elhamarkodott) mélylélegzete; mondjuk ki – igazán nem vállalunk nagy kockázatot – ebben hiánytalan egységet mutatott Gileád népe, ahogyan az ősi gyűlésben a filiszteusokkal szemben, vagy Ammon fiainak agressziójával szemben, ami még ebből a messzeségből is, amelyből mi szemléljük, jogosnak és valóságosnak látszik – gazdasági, politikai, lélektani vetületeiben egyaránt, Jiftahnak ezeket a fölháborodásokat, a fölerősödő tiltakozásokat, az egybefogódzás kínálkozását kell pontosan érzékelnie és értékelnie, majd harci szellemé szerveznie, ami – magától értetődik – még ebben az általános hangulatban sem egyszerű munka lesz;

a *kenistában* egyszerre mindenki a bejárat felé fordul, amelyben egy szemükben igen magas férfi áll (első pillantásra egyenesen filiszteusnak hatott) nyers színű köntösben, övéről tokba bujtatott kard lóg, sűrű, sötét haja, szakálla rendezett, valóságos jelenség, semmi esetre sem ilyenre készültek, másféle képet rajzoltak maguk elé képzeletben egy rablóvezérről, a megszokott sztereotípiákat: durvaságot, szennyet, vérszagot, mindenhogyan visszataszítóbbat, még inkább meglepte őket csöndes hangja, amivel köszöntötte őket: „az Úr békéje legyen veletek!”, ami szinte úgy hangzott, akárha megvalósult volna jelenlétével, már-már mitikus magasságba emelte hordozóját;

(hűen önmagunkhoz, ezúttal is óvakodnánk teljes mértékben lemásolni a mesei hőst, mindössze annyit állítunk, ilyenek pillanthatta meg *nagy ínségében* az összegyűltek túlnyomó többsége a belépőt, akire nyomban ráaggatták a titokban mindig jelenlévő messiás ideális vonásait, határozott véleményünk szerint ellenben Jiftah ezúttal is olyan volt, mint mindig, föltűnt magunknak is korábban egyszerű összetettsége, ápoltsága)

– lépj beljebb, barátom – sietett elébe köszöntésére a tanács vezetője, kezénél fogva vezette a csodálkozók sorfala közt a pulpitushoz, Jiftah pedig rezzenéstelen arccal fogadta a kóvedot (bizonyára jókora erőfeszítésébe kerülhetett, hogy ne árulja el a lelkében játszódó érzéseket) –

– köszönöm, nagyuram –

örömmel vette tudomásul, hogy a dolgok természetesebben mennek, mint elgondolta, biztos volt az öreg tekintélyének jelentőségében, bizonyára megdolgozta az ellenkedőket, jóllehet megtapasztalhatta, hogy megjelenése másutt, más közegekben szintén hasonló fogadtatást eredményezett, ő azonban nagy ritkán élt vissza vele, ámbár néha szüksége volt rá; itt, ebben a helyzetben nem érezte helyénvalónak a színészkedés semmilyen formáját, gesztusai őszinték voltak, természetességük meggyőzően hatott azokra is, akik nem lelkesedtek – a róla keringő, korántsem mindig hiteles hírek nyomán – személyéért még a tanács vezetőjének ajánlására sem, valahogy azonban kezdett oszlani ez a feszültség, mind többen értették meg, hogy Jiftah választása nemcsak azt jelenti, hogy egy kítaszított ilyen módon kíván visszatérni a társadalomba, jelentheti/jelenti azt, hogy felelősnek érzi magát a közösségért, képességeit ajánlja föl a befogadás fejében: bizalommal felel a bizalomra, ez pedig a legszelebb alapja lehet az együttműködésnek –

(föltételezem, túlságosan intellektuálisnak tetszhet egy mégannyira színes egyéniség cselekedeteinek indoklása, mint – az őszintén szólva – magunk formálta Jiftahé, ám ez nem föltétlenül azt jelenti, hogy ő ebben a mértékben szellemi ember, intellektus lett volna, inkább azt, hogy személyiségének megközelítésében intellektuális eszközöket veszünk igénybe, ha hamisaknak vagy elégtelennek mutatkoznak, akkor az a magunk ügyetlensége, módszerünk egyértelmű alkalmatlansága; ám mindenképpen indokolni szeretnénk azt a partnerságot, amely a közösség vezetője és közte – két-ségtelenül rendkívüli körülmények között – létrejött)

egyébiránt a jelenlévők gondolhatták azt is, bár vezetőjük nem volt próféta, viselkedésével Jahve szájának tekinthető: amit javasol, abban megnyilatkozik sz Úr akarata, ebben az esetben netán elpárolgott haragja, elégségesnek tekinti a büntetést, tizenyolc irlgalmatlan esztendő szűkölködését, az Izrael fiait legázoló círeszt, ugyanakkor elvárja, hogy választott népe is végre keményen kiálljon magáért, abban a küzdelemben minden bizonnyal támogatóra talál a Hóren tüzéből megnyilatkozó szövetségesénél, aki joggal vetette szemükre: *nemde én szabadítottalak-é meg benneteket az Egyiptombeliéktől, az Emoreusoktól, az Ammon fiaitól, a Filiszteusoktól, és a Sidonbeliéktől, az Amálekítáktól és a Mannitáktól, mikor titeket szorongattak, most pedig kitöltöttnek ítéli a megtorlást, leveszi nevét a megannyi Kain homlokáról,*

újból szabadítójukká válik, ugyanis ennek biztos tudata érződött az öreg minden szavából, gesztusából, ez ragadhatott át az általa kiszemelt tábornokra, Izrael harcosainak leendő teljhatalmú vezetőjére, egész Gileád hiteles bírójára; nem vitás: egyszerűen nem kínálkozott egyéb megoldás, értelmes döntés pusztán a javaslat elfogadása, teljes körű támogatása lehetett –

Jiftah már az emelvényen állt a vének vénje mellett, hallgatta, amint az dicséri rátermettségét, ékes szóval beszél korántsem mindig méltányolható cselekedeteinek taktikai érdemeiről (ó, vajon – akadémuskodnánk – miként lehet a zsványásgban érdemeket kimutatni, holott számtalanszor köszönnek vissza krónikák, mondák lapjairól nemesszívú betyárok – mintegy a társadalmi egyenlőtlenségek egalizálói!), stratégiai ötletességéről, amelyek súlyos helyzeteket oldottak meg – hangoztatva az écesz jelentőségét a hadviselésben; ő, a barlangi élet, a bujkálások embere túlzottan elvontnak érezhette ezeket a minősítéseket, számára a helyzetek hozták a megoldásokat, kicsikarták úgyszólván tőle a meglepetéseket, amelyek kicsiben, többnyire töviről hegyire ismert terepen szinte kivétel nélkül jól működtek, ami egyáltalán nem jelenti azt, hogy a pusztán, jelentősebb egységekkel szemben is sikerrel alkalmazhatók, a maga részéről a gyors és pontos helyzetfölismerést tekintette elsődlegesnek, ezt tartotta szabadsapata eredményessége titkának, még idejövet is az járt fejében, hogyan bírja majd ezeket a tapasztalatokat a megváltozott sajátosságok között hasznosítani, miként tud érvényt szerezni akaratának, amelyet óhatatlanul tarkíthatnak a szabályostól eltérő mozzanatok (ugyan kit érdekelhetnek ilyen lelkiző apróságok egy honvédő háborúban? merthogy mi egyébről folynék is az eszmecsere), és lényegében – amikor szót kapott, semmi esetre sem mentegetődzésből – ezeket a gondolatokat fűzte tovább, mielőtt még kérte volna a jelenlevőket, hogy legalább hozzávetőleges konkrétsággal (ez a csacsenoláson és jajongáson túli valóságot jelentette) világosítsák föl őt a hadi helyzetről, az arcvonalak pozíciójáról, az erők súlyáról;

józan, célratörő kívánság volt ez a megfélékezhetetlennek látszó gezereszben, az elszabadult összevisszaságban, amelyet a szokatlan tónus, a gondosan tagolt, csöndes hangnem nyomatékosított (többször kipróbált fogás a hegyi életből), ami idővel a bíra munkásságában is hasznosul majd: elfogadtatja a közösséggel döntéseit – türelemmel várta kérdéseire a válaszokat –

lecsillapodott a zajongás, kissé hosszúra nyúlott a csönd, egymásra vártak a szólni kívánók, ki kezdje meg és milyen hangnemben az ismertetést, a fölszabadult gátlás pillanatában azonban szinte egyszerre akartak megszólalni, szerencsére az öreg vállalta a sorba rendezést, Jiftah pedig igen hamar megértette, ítélet napig várhat itt a használható információkra, a fölszólalók képtelenek elszakadni személyes érintettségeiktől, saját hangulatukat szemléltetik, és általánosítják, elemi tárgyilagosság sem várható tőlük; csodálatosképpen maradt annyi önfegyelme, hogy ne minősítse a „jelentéseket”, sőt, ne fojtsa bele a szót egyikükbe sem, véletlenül sem hangoljon maga ellen a tanácsból senkit, az öreg finoman gunyoros bólogatásából következtethetett rá, hogy megfelelően kezeli a helyzetet;

Flóra Viktória – A csatorna körforgása
Kós Károly Művészeti Szakgimnázium, Technikum és Kollégium, Debrecen
(Hevesi Judit: Alfonz)

annyit viszont a zagyválásokból ki lehetett lényegként szűrni, amit a krónikás így összegez: *átkeltek az Ammon fiai a Jordánon, hogy hadakozzanak Júda és Benjámin ellen és az Efraim háza ellen, és felette igen szorongattaték az Izráel*, ami egyértelműen a támadás súlyosságát mutatta, Jiftah nem is igazán értette, miért nem szorgalmazza Gielád a szövetséget Júdával, Benjaminsal és Efraimmal, miért nem szélesíti ki a frontot a helybeliek javára a betörő idegenek megosztására, például a Jordánon történő átkelések csapdaként kezelésére, ahol igazán komoly veszteségeket lehetne okozni az ammonitáknak hosszú visszavonulási útvonalukon; ebből a figyelmetlenségből lesznek még gondjai a továbbiak során, mint ahogyan föl kell készülnie az eddigi hadvezetés, ha egyáltalán létezett ilyesmi, fogyatékoságaira, stratégiai éretlenségére, civil gyermekdedségére az eredménytelenség nyilvánvaló okaiként;

kellemetlen mozzanat volt, és Jiftah alig tudta elhárítani az öreg váratlanul érkezett ötletét, hogy Jiftah-t családjá engedje vissza birtokába, legyen honnét pótolnia energiáit, amit a földatok gyorsan emésztenek; egyfelől azzal hátrította el, van neki megfelelő birtoka, házanépe, amelyet talpraesett felesége irányít lánya segítségével, eddig is meghúzhatta ott magát, ha a szükség úgy hozta, igaz, titokban, másfelől pedig az ő helye a táborban lesz, a harcosok között, közösséget kell vállalnia velük életük minden próbájában, ha szeretné megteremteni magának a megfelelő tekintélyt, harmadsorban pedig semmi szükség rá, hogy gyarapítsa a feszültségeket, roncsolja az egységet, egyáltalán nem akar régi sérelmekkel foglalkozni, ez nem lesz az ő privát háborúja –

(talán így történt, talán nem, mindenesetre egy ilyen személyiséghez, mint ő, valamint a népi felszabadító háború eszméjéhez hasonlóképpen gondolkodó hős állhat igazán közel, ilyesféle testesítheti meg az eszméhez illő hitellel az ideális, noha nem föltétlenül mitikus hőst, ez a szükségszerű alapja a várva várt eredményességnek ebben a kritikus állapotban, vagyis amikor eléggé el nem ítéhető merészséggel egy időben, térben távoli nagyság portréját kíséreljük meg szerény eszközeinkkel cizellálni – reménykedve a tévedések esélyeinek csökkentésében, reménykedve a fazonírozás tetszetőségében, nemkülönben reménykedve a valóságosság megfelelésében) Jiftah állta a sarat, rendíthetetlenül hitt önmagában, amit a maga módján erősített a tudat, hogy az imént még a hegyek viszontagságain edződő társai hűségesen követik, részei ama bizonyos *szükségszerű alapnak*, szánjunk rá egy műszót: *apodiktikus* követelménynek, a tényszerű bázisnak, amelyre egyáltalán építkezni lehet –

– Izrael új bírója – mondta ki a verdiktet a vének tanácsának vezetője – vegyétek komolyan ajánlásait – igyekezett átölelni az újdonsült hadvezért, bár a válláig sem ért;

mindezek után – ahogy az ékesszóló ének mondja: *szívem Yisráel irányítóié, az önkéntes felkelőké a népből áldjátok Jahvét! fehérvárosban lovagló, szőnyegeken ülők és úton járók: mulatók hangja az ivóhelyeken – ott magasztaljátok igazságos tetteit, uralkodásának igazságos tetteit Yisráelben. Jahve népe akkor a kapukhoz vonult...*

egyelőre Jiftah vonult ki a *kenistából*, úgy ítélte meg, úgysem tudhatna ezektől a szószátyároktól többet, összeviszsa zagyválnak, sosem fogják megérteni, hogy az Úr haragja voltaképpen az ő esztelenségük: a széthúzás, az önérdek, a kapzsiság, akárha Jahve kizárólag ezekre teremtette volna őket, na meg a sunyiságra – fűzte hozzá magában, mert még benne volt a fülében az alattomos megjegyzés. „elad bennünket a filiszteusoknak, azok a testvérei”, persze a hangot is fölismerte, de föl sem vette, ki lépett anélkül, hogy láthatólag reagált volna, belefért a sok ostobaságba, amit hallott, ez is, még ha személyeskedése célzatosan sértette őt, még ha egyértelműen a meg egyezés ellen irányult, még ha engesztelhetetlen gyűlöletet sugárzott (ismerős: ártunk valakinek, aztán attól kezdve ki nem állhatjuk, a bűnünk van jelen általa), ő viszont olyasmit érzett, mintha ezek a negatívumok mind jobban tüzelték volna, rombolja le ezt az átkot, ahogyan magából kitaszította a személyes ellenérzéseket, tisztítsa meg tőle, ha egyáltalán lehetséges, Izrael fiait, Mózes földjét (hiszen látta Mózes, noha nem léphetett rá; lám, milyen szigorú volt vele is az Örökkévaló, jöllehet, vele kötötte meg a szövetséget, neki tündökölt az égő csipkebokorban), amely – nem lehet elégszer hangsúlyozni – Él birtoka volt, az ő ígéreteképpen származott választott népére;

kívül, a bejárat mellett kötötte ki szamarát, az arra szolgáló oszlophoz, az állat békésen hevert a hosszú kötőféken, nem egészen samárhoz illő módon fölkecmergett, amint gazdáját meglátta, készségesen megvárta, míg Jiftah a hátára ül, lassú kocogással indultak el észak felé, ki a városból –

annyi a kalamajkában is kiderült, miként a krónikás is megjegyezte, rögzítette, hogy *összegyülekeztek az Ammon fiai, és táborba szállottak Gileádban, és összegyűltek az Izrael fiai is, és Mispában táboroztak*, márpedig a tábornoknak a táborban a helye, kivált, ha az ellenség kihívása ennyire egyértelmű; *Micpe* ugyan többfelé is állt, Jiftah azonban kihámozta az elbeszélésekből, melyik őrhelyről van szó, sőt, magában még a választást is dicsérte, ámbár valószínűleg a kényszer hozta, annak tudomásul vétele, hogy az ammoniták a város keleti oldalán táborozhatnak, eszükbe sem jutott a várost használni fölvonulási területként, az utcák között ugyanis könnyedén megszoríthatták volna őket tevéken, samaraiakon a gyalogosok is, a kihívás tehát harcmezőre szól, nyílt területre, félreérthetetlenül az erők összemérésére –

fölismerve a helyzetet, Jiftah fejében száguldoztak a gondolatok, mekkora a héberek hátránya egy ilyen küzdelemben, amelyben – remélhetőleg – Ammon fiai kevesebben vannak, noha kétségtelenül harcedzettebbek, hiszen folytonos zsványkodással sanyargatják mind szomszédaikat, mind pedig a földjükön átvonulókat, gyorsak, ügyesen bánnak kétélű görbe kardjaikkal, késeikkel, hátasállataik jól idomítottak, remekül manőverezhetők, ám mindezekből bizonyos szertelenség, fegyelmezetlenség szabadul föl elragadtatásukban, verekedő hevükben, azaz megbonthatók, csoportokra különíthetők, megfelelő szárnymunkával zavarba hozhatók, menekülésre kényszeríthetők, ha erre sor kerül, akkor kell a lehető legtöbb kárt tenni bennük, hogy ne legyen kedvük egyhamar visszatérni –

alig ért ki a városból, megélenkültek a pusztá csenevész bokrai, jobbról, balról emberei, hegyi társai kerültek elő és fogták közre, de némán várták, hogy leszálljon a számarról, hogy ő szólaljon meg először, ő pedig ahhoz a fiatalabb legényhez fordult, akit még előző este bízott meg vele, szimatolja körül az ammoniták táborát, közelítse meg őket, amennyire biztonságosan teheti, mérje föl erejüket emberben, állatban, esetleg azt is, hogyan látják el magukat élelmiszerrel, vízzel, milyen pozíciót foglalnak el, merre nyitottak menekülésre helyet, ha netán arra kényszerülnének, noha nem állítható, hogy könnyű rájuk ijeszteni; a fiú használható híreket hozott mind a csapat nagyságáról (könnyű lesz emberfölelyt produkálni, ami viszont aligha jelent minőségi előnyt), mind pedig az elhelyezkedésükről, ami fontosabb, affélet sejtet, hogy nagyon magabiztosak, már-már könnyelműek, úgy látszik, a gyatra ellenállás megszédítette őket, lazította a fegyelmüket, ezt pedig Jiftah elégedetten vette tudomásul; arcáról le lehetett olvasni, legalábbis társai leolvasták, hogy oldódnak feszültségei, derűsebbnek tetszik a szokásosnál, könnyedén visszaült hátságára, embereinek intett, hogy kövessék, megindult lépésben a hírszerző által megjelölt irányba;

a hőség egyre erősebb lett, ahogyan a nap emelkedett az égen, mindegyikük igyekezett fején a kendőt úgy beállítani, hogy a lehető legnagyobb testfölelyt védje, ám a szárazságot az sem enyhítette, még talán az lett volna a legszerencsésebb, ha megállnak valami árnyékosabb helyen, ha behúzódnak egy nagyobb szikla mélyedésébe, és türelmesen kivárják, amíg a forráság alábbhagy, de vezetőjükön egyáltalán nem látszott, hogy meg akarna állni, a kis csapat rendületlenül követte, biztosan megvan az oka a sietségre, még vadászszenvedélyük sem támadt föl az időnként megrebbező fűrjek láttán, nem lepte ugyan el előttük a pusztát fűrcsapat, mint az egyiptomi fogságból menekülő őseiket a Szin pusztában, de már ezek a madarak is Jahve ajándékának látszottak, sajnálták otthagyni őket, ámbár amilyen gyorsan fölrebentek, ugyanolyan sebesen zuhantak vissza a földre – biztonságosabbnak vélvén futógyorsaságukat, valamint színeik beolvadását a terepébe, ha fáradnának; Jiftah azonban – akárha nem látta volna a terített asztalt, egyáltalán nem foglalkozott velük, ők pedig némi irigységgel csodálták azt az embert, akit sem éhség, sem szomjúság nem térít el céljától, ki tudja, mit rejteget ebben a kikezdzhetetlen makacsságban –

nem kellett volna csodálkozniuk, hiszen ilyennek ismerték, csak éppen képtelenek voltak megszokni;

micsoda világ ez! és mégsem arról van szó, hogy ezt a világot nem lehet megszokni, csupán beletörődni egy folyton zsaroló isten kiszámíthatatlan terrorjába, vagy a szárnalmat, megbánást nem ismerő istentelenség bénító sivárságába, mivel nagyjából ez a választás, azok előtt is, akik megkísérlik akár több isten mögé bújni, de azok előtt csakúgy, akik már az egyetlentől is elriadtak, inkább a feneketlen magányt választották, netán az erősebbje a lankadatlan munkálkodást olyan építményen, amely sosem készül el, mert nem készülhet el, és a dafke ad újra és újra lendületet hozzá, fölismerték, mi minden jelentheti azt a bizonyos dafkét: a zamatosodó szőlők illatától a sivatagi *lehelet-lágy szél (hebel)* simogatásáig, a barlang hűvösétől a kifeslett nyárban a kiadós langyos záporig, egy rajongott szempár pillazizzenésétől a leomló haj zuhatagáig,

*László Tímea Boglárka – ... ahol a feketét hívják fehérnek ...
Kiskőrösi Petőfi Sándor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Technikum
(Jékely Zoltán: Tavaszi gyász)*

az anyakéz cirógatásától egy hangsúlyos baráti kézszorításig, behízelt vadgalambbúgástól a kiterjesztett sasszárnyak fölhöárnyékáig, a sziklahasadék egyetlen szál sárga virágocskájától Sharon dús rózsáig, ezekután ugyan miért bazíroznál istenekre, netán miért istentelenségre, ha előtted a lélek vándorlásának káprázatos oázisai, amelyek, ha nem is feledtetik, kiegyenlítik tolakodó szomjúságodat, óvják választásodat, mintha végtelen időben élnél végtelen életet, ami – persze – illúzió, ám vannak illúziók, amelyek éppen ezt az életet segítik végig csinálni, nevezetesen: hogy vállald döntésed következményeit, ne hátrálj, ne húzódozz az alkalmi akadályoktól, ne rettenj föltorlódásuktól, tekintsd lelkierőd próbájának, szellemed frissessége ellenőrzésének, élénk ösztöneid kontrolljának, mivel ezek születték, ezek éltetik normáidat, amelyek a legsajátabb sajátjaid; Jiftah minden bizonynal úgy élt hasonló elgondolások szerint, hogy azokat jószérivel sosem elemezte, tartózkodott minden „lelkizéstől”, főleg azonban gyakorlati megfontolásból, ne vonjanak el tőle energiákat, ne tereljék figyelmét szükségtelen jelenségek felé, amit mellesleg szinte gyerekkora óta öntudatlanul került, sejtette: nem engedheti meg magának, tulajdonképpen kitaszítása óta életveszélyben létezett, a barlang-lét csupán viszonylagos biztonságot nyújtott, a vállalkozások pedig bármikor balul üthettek ki; a magárautaltság fölismerése, tudatosulása alapozta meg mindennapi biztonságát, amely – amint társakra akadt – bonyolódott a felelősségérzettel, nem pusztán azzal, hogy odafigyeljen a többiekre, nagyobb föladat volt megértetnie velük, miként függnek egymástól, korlátozni a szeretlen személyiségeket, akik szabadságukat féltették a rendtől, a zsványbecsületen túl elfogadtatni velük a felelősséget egymásért, mint a lehetséges túlélés igazán erős alapját; eszébe sem jutott másfelől, hogy beavassa őket sajátos észjárásában, hiszen olykor azt érezte, maga sem mozog benne otthonosan, joggal vélte úgy, megzavarná őket a tőlük idegen, túlságosan körülményes és könnyen félreértelmezhető eszmékkal, úgy döntött, kizárólag saját használatra valók, nem szabad velük másokat megzavarni, el sem bírnák esetleg súlyukat, a számár viszont – vele együtt – könnyen veszi ezt a terhet is;

most pedig a *történelem lidércnyomása* (így fogalmaz majd a beláthatatlan jövőben egy félvak okoskodó) arra készíti, hogy újfent megkísértse szerencsecsillagát (*mazzalot*), talán még nem unja, hogy segítségére legyen kockázatos vállalkozásaiban – titokzatos estéinek egyikén társaságban ült, senki nem ismerte (legalábbis nem ismerte föl, ha esetleg esztendőkkal korábban találkozhattak), tiszta, jólétre utaló *efodja* kifogástalan belépőnek számított (na ugye, hogy a ruha teszi az embert!), szokása szerint inkább csöndben meghúzódott, alig szólt, ott hallotta egy megállíthatatlan locsogótól lefesteni, kiszínezve előadni az útonállók könnyed életét, nagyjából ekképpen: egyes vidékeken *rengeteg tolvaj található, akik bandákba verődve egyik városból a másikba vonulnak és lóvá teszik a gazdag kereskedőket, legyenek azok helybeliek vagy idegenek; a tolvajok rátámadnak a házában, a piacon vagy az utcán, torkukra helyezik a késüket, s felszólítják, hogy „add ide ezt és azt, különben megölünk”! ha valaki beleártja magát és az illető védelmére kel, legyen az akár a fejedelem, megölik azt, és nem érdekli őket, hogy ők maguk is meghalhatnak; néha saját magukat ölik meg utána; mindez egyremegy nekik, ezért aztán amikor megragadják az áldozatukat, senkinek nincs mersze megszólalni vagy közbelépni, mert féltik az életüket; a kereskedő követi őket és megáll ott, ahol parancsolják: a piacon, a házában, az üzletében vagy a kertjében, és összegyűjti a pénzt vagy a portékát, amit követelnek tőle, a tolvajok pedig közben esznek és isznak, késsel a kezükben; amikor összeszedi a rá kirótt váltságdíjat, fogadnia kell még valakit, aki elviszi azt, ők pedig körülveszik a teherhordót, s együtt mennek a biztonságos búvóhelyükre, ott szabadon engedik a teherhordót, s fogják a zsákmányolt javakat – hallotta, és fölöttébb nehezeére esett, hogy egy-egy gyermekem mozzanatnál hangosan föl ne nevéssen, hiszen igencsak volt mihez hasonlítani a silány mesét, ha ez ilyen egyszerű volna, aligha hallgathatná itt az elbeszélőt, ugyanis a városokban hamar kerül védelem, más segítség a kifosztandóknak, nemcsak mérészség, egyenesen ostobaság ott kereskedni, ahol a baj lehet; (persze, az sem akármilyen fölületesség, amely a rablókat azonosítja a tolvajokkal, az erőszakot a sunyisággal, mert – ugye – lényegében itt a különbség – *saggásu/habbátu* – ha tetszik) a hegyi rablók élete sokkalta bonyolultabb, már a földérintés sem akármilyen ügyeséget, agyafúrtságot követel, a csapdaállítás körülményességeiről nem is szólva; komoly kereskedők meg nem szédelegnek magányosan a mégannyira kies hegyvidéken sem, megfogadnak kíséretül megbízható fegyvereseket, olyanokat, akik ebből a „munkából” élnek, körömszakadtáig védelmezik mind a kereskedőt, mind pedig áruját, azokkal számolni kell, azokkal szembe kell nézni, azokkal meg kell küzdeni – általában életre-halálra, mondhatni: szabályos harcban, már amennyire egy élethalálharc szabályos lehet; azt a hivalkodó ostobaságot pedig ki követné el, miféle pimaszság mérészelné kockáztatni, hogy idegent vezetnek búvóhelyükre, ráadásul utána még el is engedik élve; mese ez, gyermek, pár száz esztendő múlva majd betyárromantikának nevezik, hírhedett mesélők tollán válik majd közkedveltté, női kebleket borzongatóvá; végeérhetetlenül lehet történeteket mondani, noha mindössze néhány alapséma szerkeszti azokat, de a sorrend, az események egymásutánja módosítható, miképpen a szereplők jelleme, viselkedése, a befejezés drámai minősége szintén, árnyalatok,*

pillanatnyi szeszélyek hozzáadhatnak, de el is vehetnek a hitelességből, aki kicsit is ad a szavahihetőségre, képes azt hinni, hogy a múlt pontosan fölidézhető, gyakran nem is fogja föl, hogy hallgatói/olvasói/nézői miért nem úgy reagálnak, ahogyan ő, vagy ahogyan ő elvárná, mintha prófétaként egy elkövetkezendő jóslat mentén vonultatna föl egymással kevés, vagy semmi összefüggést nem mutató jelenségeket, és csodálkozik, hogy közönsége más próféciákat von le, vagy nem érzi a történetstort önmagán túlmutatónak; az okfejtések ugyanis elsősorban a fejtegető logikáját követik, nem az ürügyként használt esetekét, mozzanatokét, különböző nézőpontokból másként értékelődnek; a magukat fölértékelő hohemek ettől megsértődnek biz gromoboj, összevissza jajonganak, kántálnak, darenolnak megkérdőjelezhetetlen igazuk tudatában;

vannak hamis próféták, kik... de ezt befejezni sem érdemes – az olcsó közhelyek közelsége miatt –

amiként akadnak álnok fohászok –

a távolban föltűnt Gileád délkeleti bejáratánál az őrhely (*micpe*), messzire el lehetett látni ezen az egyhangú síkságon, amelyről a kövek sem próbáltak magasabbra törni, szerencsésebbnek vélték – talán a rezzenetlen forróság miatt – mind mélyebben belenyomódni a talajba, ámbár a szél időnként lefújta róluk a vékony homokréteget, kitakarta a melegére vágyakozó gyíkok, skorpiók számára, csakhogy fölvegyenek abból a tékozlódó energiából, amennyit bírnak pörzsölődés nélkül, a maguk számára, az éjszakák hidegének kiegyenlítésére, mert az bizony meleg, lám, a szamar mintha kissé idegesebben kapkodja lábát, már a patáin áthatol a homok és a kő eszméletlen melege; Jiftah, hagyja, tegyen belátása szerint, ő tudja igazán, mi való egy szárnak, ez azonban korántsem sajnálat, pusztán a dolgok szimpla tudomásulvétele, a hosszú egymásra utaltság gyakorlataiban, már kialakultak a használható viselkedésformák az állat és gazdája között, és – ha szabad így fogalmaznom – megértették, észszerűbb hagyatkozniuk egymásra –

add meg a természetnek, amit megkíván tőled, reménykedhetsz, hogy kamatostul megtéríti;

Jiftahnak az őrhely köveinek közeledtét látva az járt fejébe, vajon használhatná-e az ellenség előtt ismeretlen erődítményként az objektumot, ha igen, milyen megerősítéseket követelne hozzá az új föladat? annyi előnye föltétlenül van, hogy enyhén a táj fölé emelkedik, valószínűleg meglehetősen korán észlelni lehet a közeledőket, vagyis jól megfelel arra a föladatra, amire eredetileg szánták, ám ez inkább a menekülést, a városfalak mögé húzódást, a városkapu belső eltorlaszolását célozta, nem pedig a kinti védekezést, a harc fölvételét a támadókkal, ellenben ő kifejezetten az erő fölmutatására készül, az ellenség meglepésére a váratlan harci kedvvel; nagy kérdés – persze – vajon ezzel a megfáradt és megzilált hitehagyott néppel megvalósítható-e ilyesmi, él-e még bennük hajlandóság a tusára, lelkesíti-e még a misztikus hagyaték, az ósatyák földjének megmentése, készek-e csatába bocsátkozni egymásért, a városban riadozó szeretteikért, a harcképtelen polgártársakért, vagy már teljességgel eltorzította érzékeiket a meg-megújuló vereségek sora, kiürítette a nyilvánvaló bukás, holott vég-

tére is egy test tagjai lennének (valami eretnekeféle mondhatott ilyet?), márpedig tesztünk tagjai mégiscsak összehangoltak többnyire akaratumk által, megnyerő vezérlési módjuk összes tevékenységünkben jelentkezik, fényesen tanúsítja ezt a nagyszerű egységet, például most, ahogy majd leszállni készülök derék hátasomról, combom szorításával, a fékszár visszafogásával egyszerre közlöm vele megállási szándékomat, amit azzal nyomatékosítok, hogy fékszárát tartó ökleimmel egyúttal nyakát is megnyomom – közlendő a változás igényét, és tudatosan választottam ezt az együgyű (*maacha*) példát, hasonlóval bárki találkozhatott, igazol engem; Jiftah már-már földvidult saját igénytelen dedukciójától, amelyből ugyanakkor kitetszik a praktikum vonzása, hogyan is lehetett volna másképpen?

(ekkor a tér- és időtávlatból sem gondolhatjuk komolyan a gyakorlati érzék hiányát, föl kell tételeznünk, ha már egyszer az Úr aggyal teremtette Ádámot, meghagyta azt – na jó, kisebb-nagyobb mértékben) utódainál szintén – úgy fogalmazhatnék „stílszerűbben”: rájuk ragadt, mint számárra fül –; ami egyáltalán nem JHWH jóságát igazolja, esetleg inkább játékosságát, lássuk, barátocskáim, ketten mire megyünk, ha már így döntöttetek, és tisztességesebb lenne nem mindent az asszonyra kenni, nem elbujdosni, vállalni „szent” orcám előtt *kozmikus* meztelenségeket; és ez még csak próba sem volt, szemléltetni kívántam, én, a vulkán-mélység ura, hogy sosem érhetek föl hozzám, akárhogy is jár agyatok, akármilyen trükköket agyaltok ki csalhatatlanságom kijátszására, én, az Örökkévaló, leleplezem azt – nem csak hetedízigen, de mindvégig, amíg egyszer el nem emésztelek benneteket olthatatlan élőszemenben (*pehám*);

idáig hallatszik a dörgedelem az idők kezdetéből, hangozni is fog egészen az idők végezetéig, a befogott füleken, az eltömített érzékeken játszva áthatol az éles ige: ELRENDELTETT)

Jiftah valószínűleg hallott itt egy népről, a *kasdimokról*, akiket az arameusok *kaldánoknak* hívnak, egy próféta majdan így rögzíti őket: *mert ímé, feltámasztom a Káldéusokat, a kegyetlen és vakmerő nemzetet, a mely eljárja a földet széltében, hogy hajlékokat foglaljon el, amelyek nem az övéi; rettenetes és iszonyatos ez, maga szerzi törvényét és hatalmát, és lovai serényebbek a párdúcoknál, és gyorsabbak az estveli farkasoknál, és előtörtetnek az ő lovasai; és az ő lovasai messziről jönnek, repülnek, mint a zsákmányra siető keselyű...* így a fenyegetés, természetesen JHWH nevében, hiszen a próféta az ő ügynöke, ő kente föl (ellenben én nem hallgathatom el, egyenest a szeméremre vetem, akár illik, akár nem egy istennel így viselkedni, hogy – mint több helyütt tetten érhető – féltékenykedik, ezúttal talán Omorkára, az önföldöző tenger-asszony-ösre, akinek kettéhasításából teremtetett a föld és az ég és minden kettősség, ekként a világosság, szemben a sötét, a fény, amely elpusztította a sötétség szörnyeit – tisztán, gonoszság nélkül kínálva föl a világot), nos, azok papjai beavatottak a csillagok titkaiba, ismerik hatásukat minden teremtményre, képesek előre megvilágítani a közeli és távolabbi jövőt (modern kifejezéssel: sziderikus sorsunkat), és Jiftah mit nem adott volna érte, ha legalább megsejtheti a holnapok történéseit, eredményeit, még ha támadtak is kételyei a mindenkorin kinyilatkoztatásokkal szemben –

Horn Luca Sára – Schiele visszatér

*Pesthidegkúti Waldorf Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészeti Iskola, Budapest
(Rékai Anett: Schiele visszatér)*

bocsánatos elgyöngülés: ugyan ki nem szeretne belelátni az eljövendők rejtelmeibe?

saját bőrén érezhette a kozmikus kezdetek törvényszerű zűrzavarát, az egyetemleges rend kialakulásának akadályait, nehézségeit: tévedéseit és hamis szavatait, az uralkodó eszmék és az ösztön józanságából fakadó eszmények elháríthatatlan ütközeteit, amelyekbe óhatatlan belekeverednek azóta is újabb idők újabb gyermekei, sorsverte világjobbítói, az elfogadhatatlan makacs bírálói, amire rövidesen új hivatala kötelezi majd, amennyiben nem szeretné az emlékében is gyűlöletes, alighanem félfiliszteus (nem mintha róla mást gondolnának környezetében) Abimelek útját járni, és elkötelezi magát a bizalomteljes tisztességre, megvesztegethetetlenségre, a hivatala iránti közös elismerés visszaszerzésére –

a számár (*hámor*) – a korábbi dedukció értelmében – megállt, Jiftah leugrott róla, kötőfékét odavetette egyik emberének, és tekintete aprólékosan végig szemlélte a tájat – igyekeztén fölmérni, mire számíthat; a *zászlós tábor* valóban a *micpe* körül helyezkedett el, kissé talán hanyagul, elszórtan, ami taktika is lehetett: beengedni maguk közé Ammon fiainak egy-egy fegyelmetlen, önkaratú részlegét, leszakítva a törzsről, elbánni velük, ha mód nyílik rá, ha Meni, a sorsisten úgy akarja (na tessék, mit tehetne JHWH ezzel a nációval, hogy ne forogjanak összevissza a széljárások szerint?), továbbra is úgy látták, a több isten – több jóakarát kínálkozása, el kell fogadni akármelyiktől, ha kézhez áll; nem történt fejcsoválás, de társai sóvár szemekkel

kövezték minden pillantását – próbálva kiolvasni belőle hangulatát, akaratát, várható parancsait, miként eddig működött közöttük;

főállt valami szokatlan zavar Jiftah és emberei között az új helyzetben, ami semmi esetre sem a hierarchiát érintette, ha csak annyiban nem, amennyiben a tisztelet kifejezése számukra bonyolultabbá vált, ám ez természetes volt, a hivatalos társadalmi megbízatás általában együtt jár némi jellegzetes elidegenedéssel, mintha az addigi bevett formák hirtelen szűkösebbé válnának, újak meg egyelőre nem formálódtak ki; ráadásul kölcsönös lehet, mindkét fél részéről jelentkezik amolyan feszültségféle, félszesség vagy ügyetlenség – elleplezendő a változás sarkalatoságát, minőségi jellegét, amitől esetenként nevetséges közlési formák vagy éppen ledermedések alakulhatnak ki; Jiftah jócskán érezhetett effélet, neki arra ugyancsak figyelnie kellett, hogyan viselkedjék, milyen hangnemben közlekedjék megbízóival, amellett, hogy méltányolni akarta eddigi osztályostársai ragaszkodását; úgy döntött: a száraz tárgyilagosság és a beavató bizalom kevercsét vállalja kommunikációs formául minapi társaival, és magát, a száraz tárgyilagosságot veti be a szolgálati közlendőkben – szélesebb körben –

a szó a mindenség fölött lebegett, a semmi fölött lebegett – egyelőre merő hangkép-rázat volt –

(nem akármilyen döntés, kettős haszonnal járhat: egyfelől tartósítja és táplálja a hűséget, másfelől megalapozza és elfogadtathatja a tábornoki, vezéri /*kácin*/ – nem egy szimpla *alluf*, közönséges törzsi főnök – megbízással együtt jár és fejében mind élesebben körvonalazódó föladatrendszer – mondhatni – az ország népe, *am haarec* részére, akkor is, ha egyelőre ez még nem tudatosult kivétel nélkül mindenkiben, főképp és elsősorban – természetesen – a hadrakétek részére, akikhez hamarosan szólnia kell, súlyosabban fogalmazva: akikkel el kell fogadtatnia magát előljárójukként)

utóvégre Gileád polgárai, ha egyáltalán, szökevényként (*ha-mitpárcim*) és Hor Gileád veszedelmeként, rablóként ismerhetik, szót érteni velük minden további lépésének alapföltétele, nem várható el, hogy kitaszítotttsága összes körülményét ismerhessék, mégannyira sem, hogy respektálják, ugyan mennyit érhet egy negatív respekt?

azt azért jó volt a hegyi társaknak látniuk, ahogy szálfaként, cédrusként magasodik a pusztában a *kácin* – miért ne hívhatták volna így, ha egyszer erre a méltóságra jutott? – alakja, (valamikor majd egy suhanc, aprócska legény bámul föl Elah vagyis a tölgy völgyében egy filiszteus óriásra, akit a mitologizáló túlzás avagy az ő riadt szeme *hat sing* és egy *arasz*, usque: három méter magasságra emel), körvonalait élesre rajzolta a sárgás-kék fölhőtlen ég (*samajim*) már-már jelenségként árasztotta a megnyert csaták nyugalalmát, holott az eredmények egyelőre merő reménykedések, kedvező sejtelmek lehettek csupán, azon a tágas égbolton pedig jól megosztozhattak volna a Baálok, Meni, Asterót, Milkam, az ammoniták Kamosa stb. valamint Izrael istene: az egy igaz szentségéhez és örökkévalóságához vulkanikus hévvel ragaszkodó JHWH, mivel – úgymond – ő létezett a világ születése előtt, míg a többi pusztán az ő kreatúrája, az agyagból gyúrt tévelygő *adama* kétségbeesett és önnönmaga fölé emelt te-

remtménye, azaz: nincs osztozkodás: Jiftah – ebben a leosztásban – valóságos *malek*, az Úr angyala, a jövő megtestesült reménye (*tikvah*)...

és elment Jefte Gileád véneivel, és a nép a maga fejévé és fejedelmévé tette őt; és megmondá Jefte minden beszédit az Úr előtt Mispában – jegyzi a krónikás kissé szűkszavúbban, és bizonytalanságban hagy minket a dolgok pontos lefolyása felől, ami nem föltétlenül meglepő, ha tudjuk, ő is másod- (ha nem többed-)kézből dolgozott, sok-sok évvel az események után, amelyek közben – erről is van tudomásunk – akadtak újabb háborúk, hiszen a háborgó emberi természet nem lehet meg nélkülük (csak toronylakó szamarak fantazmagóriája az *örök béke*, ép eszű ember legföllebb röhög rajta), a háborúk pedig mindössze az öldöklés módjában és számszerűsített eredményében különböznek egymástól, nem az öldöklés jelenvalójában vagy elmaradásában, az öldöklés nélküli háború – kopott metafora: alattomos visszaélés a szavakkal; amit viszont mondani kezdtem az arra akart kilyukadni, hogy az egymást követő háborúk az emlékezetben (az öldöklés rémképében) egymásba mosódnak, színezik vagy fakítják egymást, sztereotípiákká sablonosodnak, ahogyan esetünkben Jiftah és Gileád küzdelmeit – például „nemzeti fölszabadító háborúként” címkézhetjük (és persze tesszük – jogosan), a népre hivatkozunk, mint mindig: akár hárítani, akár elcsúsztatni vagy igazolni próbáljuk a történeteket, ahogyan ebben a rekonstrukcióban szintén, amelyet ezeken a lapokon építgetünk – áthidalandó azt a módfölött bizarr állapotot, hogy ugyanis csak a „történelemtől” szóló ismeret létezik (*jes* – hogy téma- és stílszerűek maradjunk), maga a történelem nem, ami széles skálát biztosít a vele való barbárabb és intelligensebb játszadozásnak, de még a notórius igazságkeresőknek, mindennemű tébolyok kezdeményezőinek és védelmezőinek is; amikor itt szó szerint és átvitt értelemben egyaránt másfelől közelítünk a cselekményekhez, semmi esetre sem efféle igazságszomj vagy vitahajlam késztet rá, inkább a magunk *valóságosságát* tukmáljuk az érdeklődőre – variánsként és nem valami pártatlan tényállásképpen, és az elmondottakból ne tessék kiolvasni semminemű szabadkozást: ez a Jiftah tudatosan és kiszámítottan a pusztá felől közelít a táborhoz, mivel – utaltunk rá – így vehette föl az esetleges csapdától óvott embereivel a kapcsolatot, és közölte velük tárgyalása konkrét eredményeit, de bizonyos fokig rálátást is kapott a jelentéktelen kerülővel a terepre, amely majd színhelye lesz föllépésének –

a megbeszélések értelmében a vének a városból egyenesen a *micpébe* indultak tudván, az általuk kiválasztott vezető valamivel később ér oda, ők addig fölkészítik a táborozókat (a „népet” – hogy meg ne feledkezzünk az álságos hivatkozásról), kit kell elfogadnia a saját nevében *kácinul*, bírál, ám aligha fejedelemül (ó, Abimelek átkozott emléke még bénította a szíveket, még hűtötte a közfölkialtás lendületét, izgatottságát!), ugyanakkor számítani lehetett különböző tárgyalásokra is alkalomadtán az ellenség fejével, tehát nem közömbös Jiftah tisztsége, rangja, elfogadható félként vehet részt eredményesen a katonai diplomáciában; attól a gyanútól nehéz eltekinteni, hogy a kudarcos előzmények után a vének valóban tovább akarták tolni a felelősséget, be kellett látniuk, képtelenek megbirkózni a föladattal, harcokban (na jó, csetepa-

tékban) edzett, vezetői erényeket mutató férfira van szüksége a tábornak ahhoz, hogy esélye legyen Ammon fiaival szemben; nem volt kétségük, el tudják fogadtatni a néppel, hiszen közölhetik vele a jó hírt az Úrról: *megesett az ő szíve az Izráel nyomorúságán*, az ő mutatóját kell látniuk Jiftah föllelésében;

miképpen fönnebb sejtettük és gyanítottuk: a jelenség, a filiszteusi termet, a kiállás, az öltözék és a fegyverzet elkápráztatta az embereket azon nyomban, ahogy Jiftah, a magukat szintén rendbeszedett társai élén bevonult a táborba – egyenesen a vénnek vénje elé, jelezve: őt tekinti méltó partnernek, és aki szívélyesen üdvözölte (kicsit talán röstellett mellé állni és szakállába túrni a nyomasztó termet-különbség miatt), a megdöbbenés után lassan erősödő ujjongásokat önérdemül nyugtázva még kihúzni is igyekezett magát láttatva: ha mi, ketten... a többit pedig a lelkenedzők leleményére hagyva, ez itt nem légvár, ez most jogos reménykedés, íme, az érv!

érthető módon jólesett Jiftahnak a hirtelen támadt ováció, hiszen még egy nappal korábban sem tudta visszafogni szemrehányásait, fönntartásait Izrael előkelőivel szemben: *nem ti vagytok-é, a kik engem meggyűlöltek, és kiűztetek atyámnak házából? és miért jöttetek most hozzám a ti nyomorúságtoknak idején?* ugyanezek a súlyos szavak görögtek le a tanács vezetőjének fejében szintén, ezúttal azonban megkönynyebbülést hozva, de a másik fél sem panaszkodhatott, állta a tanács vezetője a szavát isten és ember előtt, ahogy ígérte; tisztázódni látszottak a viszonyok, következőképpen talán a zűrzavar szintén oldódik, nem kell egyszerre belső és külső frontokon hadakozni; mert Jiftahnak a hegyi egyezkedések óta egyéb sem járt fejében, mint az összecsapás, az ütközet megtervezése és megszervezése, ezzel aludt, ezzel kelt, ahogy az arameus szólás tartja, joggal összegezhetném úgy: ezáltal forrott egybe (érdekközösségbe, naná!) népével, olybá tűnt föl, a nép vele –

mint a mesében –

(ez a hasonlatosság viszont utókora nagy részét alaposan megtévesztette, számosan képzelik őt mindmáig sematikus mesehősnek – dehogyan csak mesékben fordul elő típusa, temérdek ún. realista regényben elnyűtt dogmák megjelenítőjeként, élharcosaként szintúgy – ahogyan feledhetetlen Fityó bátyám – ha szabad kicsinyég privatizálnom, utal rá a „*regényhős*” *túlvalósulásáról* szólva, ami – ugye – nem akármilyen leleményes fogalom ellenkedése plasztikus bejelentésére, amiért mindig is kedveltem hozzáállását a dolgokhoz, illetve dolgainkhoz, mivel szerinte is egy cipőben jártunk, ilyenformán – vélném – tapsolna Jiftahom láttán, és szokásához híven teleírná szálkás betűivel sorközeimet: méla habozásaim ártatlan színterét)

a táborban az embereknél csupán a légy (*zebub*) volt több, ellenben az sokkal, rajzottak mindenütt, hiszen az emberek között állatok is várták sorsuk beteljesülését, jó pár számár, néhány teve (*gama*l), mint hátas, de az élélmezéshez juhok, kecskék szintén, egytől egyig kínálkozó terep mindenféle élőködőknek, a zöldségekre nemcsak a legyek szemtelenkedtek, de a hangyák, darazsak ugyanúgy csemegére lettek, akár a piacokon szoktak, mintha tudatosan azon ügyködnének, hogy feledtessék az ember kozmikus magányát: végzetes tévedéseinek göröngyös pályáját, fogyatkozó öntudata ellenére visszailleszék abba a homályos hierarchiába, amelyből természeti

társként időről időre kihullani látszik filogenetikai szkepszisével; persze nem volt ez szokatlan közösség, ám belátásától mit sem enyhültek a keservek, ebből a „természetes” megalázottságból alakulni kezdett egy sajátos mozgásvágy, indulat, akár olyan túlértékelést engedve meg, miszerint a kínzatásnál egy heves csata is kellemesebb, ami valószínűleg inkább az unalom pátosza kategóriájába tartozik, de nevezhetem a várakozás ideg feszültségének;

Jiftah fontosnak tartotta egykori társait bemutatni, mint kipróbált harcosokat, akik kivétel nélkül nagyon hasznosakká válhatnak a sereg számára, mindenek előtt földerítők lehetnek, de kialakíthatnak az itteniek bevonásával olyan előőrsöt, amely képes lesz az ellenség várható előcsatározásai megszürésére, nagyobb károk okozására a másik oldalon, és így a nyomulás föltartására, amíg jelentősebb seregtest nem érkezik támogatásul; általánosságban is kellőképpen mozgékonyra kell tenni a csapatot – bonyolódott azonnal taktikai kérdésekbe, hogy az ellenség megérezze a számbeli fölnyit, elveszítse kezdeményező kedvét, amely elsődlegesen a települések földülésára, elsőül Gileád megszerzésére irányulna; nem hallhattak tőle voltaképpen semmi olyat, ami a táborozás során föl nem merült volna valamelyikük gondolkodásában, magasabb minőséget a koncentrálttság, az összefüggések világossá tétele jelentett, nemkülönben a határozottság, amivel a *kácin* megjelenítette és konkretizálta a teendőket, például azzal, hogy kijelölte azt a három emberét, akik a sötétedés beálltával titokban megközelítik az ammoniták táborát, igyekeznek pontosan fölmérni helyzetüket, olyan ismereteket hozni, amelyek együttesét kiértékelve komolyabb lépések tervezhetővé válnak; ismeri őket, tudja, hogy képesek egy vipera nesztelenségével mozogni, messziről fölismerik a kelepcéket –

tehát Jiftah nem kifejezetten lelkesítő szónoklatot tartott, tárgyilagosan a közvetlen tennivalókat vetette föl, valóban úgy viselkedett mint egy stratégia, a rábízottak megérezhették belőle a felelősséget minden egyes harcosért, kezdték átlátni a gondos szervezettség jelentőségét, különösen meglepte őket a kijelöltek föltétlen engedelmissége vezérük parancsának, jóllehet, formálisan egyáltalán nem hangzott parancsként, szinte inkább tanácsnak tetszett – elsősorban olyanok számára, akik a nüansznyi hangsúlyokból kiérezték a szavak valós, egyértelmű jelentését –

beszéde végén azonban hangot, mi több, hangnemet váltott, a magukra haragított Örökkévaló jogos haragjáról szólt, a henoteista lelki paráznság (na, nem egészen így fogalmazott, ez csak a sommázata lehet!) méltó büntetéséről, a Vagyok nyilvánvalóságáról, kétségtelen jelenlétéről (hogyan képzelhette Ádám, hogy bujkálhat előle?), nincs más, akire rábízhatnak magukat, akinél védelemre találnának, patetikus fordulattal mintegy bepecsételte szónoklatát: hátrálást nem ismerve, megtisztult lélekkel küzdünk *Izrael seregei Istenének nevében...*

nagyjából a földerítők szürkületi szétszéledésével egy időben Jiftah szamarára ült, és eltávozott a város felé a táborból, visszatérte pedig még a teljes napfölkelte előtti derengésben történt, jószerivel csak az általa föllállított őrszemek vették észre jellegzetes kontúrját a pirkadat égének sárgás-vörös palástjából fokozatosan kibontakozni, szem-

mel láthatólag nem sietett, tempóját derék szamarára hagyta, mint többnyire, az állat pedig elégedetten kocogott a viszonylag gyorsan melegedő pusztai szellőben, az útra kelés előtt jóllakathatták, nem kapkodott sem jobbra, sem balra elérhető növények után, fegyelmezetten tartotta az irányt, az oldalát szorító erős combok világos közleményét; a pusztá egyre jobban megtelt hangokkal: a messzeségből talán sakál sikoltott, sivatagi róka köszörülte álmában berozsdállt hangszálait, egyre sűrűbben jelentkeztek a madarak a legváltozatosabb hangfekvésekben, olykor tetszetős trillákban, a szél ugyan nem volt erős, de a szamár által fölvert porból időnként finom permetet terített gazdája nyakába; a korai magányban mind nyilvánvalóbbá vált az útonjáró számára, hogy a békesség, a nyugalom nem jelent mozdulatlanságot, ezernyi apróbb-nagyobb gesztus feszíti bele a látszólagos bénultságba, amelyben a csönd is rejtelmes hangokból sűrűsödik, ahogyan a derengés a tétova színes fénypázmákból; Jiftah elméjében ezekből állt össze a Vagyok megkérdőjelezhetetlen imperatívusza, nem volt kétséges a léte (*jes*); mindig ott akadt el magának való eszmefuttatásaiban, amikor Adonáj emberi alakot kellett volna, hogy öltön, emberi tulajdonságokkal, reflexiókkal, érzelmekkel terhelve öltön testet, valahogy istenigyaláásnak ítélte, alapvető bűnnek az eszmével szemben, amely zeke híján úgyszólván tökéletesnek tetszett –

fogalmazhatunk sprődebben: minőségi (sőt, talán sajátosan mennyiségi) különbséget talált teremtő és teremtménye között, hiába tekinti a dogma az utóbbit képmásnak, nem véletlen, hogy a parancsolat, a szövetség táblái (*luhot ha-berit*) egyenesen tiltják a képmások készítését, de hogy csupán valami fensőbbeséges hiúságból, minden bizonnyal a megismerhetetlen kísértésére utalva, nem tudhatják, miképpen van jelen ő, a kimondhatatlan, égben, földben, vizekben, amiknek hitvány ábrái előtt nem ajánlott tisztelni (*peszel ve-kol temuna*), nem beszélve egyéb bálványokról, amelyek egytől egyig a hierarchikus szellemi teljesség meghamisításai –

ha az őt hordozó számárnak lett volna füle a hallásra, ilyesfélétet hámozhatott volna ki gazdája folyamatos motyogásaiból, amelyek óhatatlanul birizgálták hatalmas füleit;

Jiftah az elmúlt rövid éjszakát otthon töltötte; otthon az ő házanépe körében – minden titkolódzás nélkül, ami igencsak szokatlannak hatott a jelenlévőkre, hiszen eddig a titkos hazalopakodások meglehetősen szűkre szabályozták a kapcsolatot, egyáltalán nem tartották volna szerencsésnek, ha olyanok vesznek róla tudomást, akik ellenségesen viseltetnek a kitaszítottal szemben, vagy elárulására, elvesztésére hajlanának, ámbár a ház körüli emberek közvetlen veszélyt nemigen jelentettek, kiválogatásuk nagy gonddal történt, asszonya kivétel nélkül mindenkit megvallatott előélete, baráti, rokoni kapcsolatai felől, de még az igaztalan vádaskodások értékelését is ügyesen kicsiklandozta belőlük a lehető legtökéletesebb megbízhatóságot célózva; ennek ellenére korábbi ritka jelenlétei csak a legszűkebb körben lehettek ismereteseek, azok sem érzékelhették jöttének és távoztának pillanatát – megelőzendő az esetleges csapdát, vagy egyéb módon fenyegető kelletlen találkozásokat; a kockázat – természetesen – így is jelen maradt ezekben az akciókban, de az idő haladtával a kitaszít-

*Kristóf Erik Zsolt – Sok ezer év dicsérte lággyá
Vas Megyei SZC Hefele Menyhért Szakképző Iskola, Szombathely
(Nemes Nagy Ágnes: A női táj)*

tottság ténye vesztett szigorából, némiképpen jogszerűségéből szintén, a minden- napok embere napirendre tért az ügy fölött, a vágyakozással teli szerelem (*ráham*) majdnem óvatlanná tette a házasefeleket, amihez hozzájárult Jiftah mérhetetlen rajongása növekedő, meghatóan ragaszkodó lánya iránt; céloztam már rá, praktikummal is párosultak a látogatások: időről időre hazavitte a zsákmányok részesedését, gazdag és ízléses ajándékokkal halmozta el szeretteit, noha próbálta azokat hasznuk szerint megrostálni – nagyvonalúan engedve a női hiúság csalóka szeszélyeinek;

már-már gyerekesen tudott örülni a hálálkodó öleléseknek, csókoknak –

majdhogynem haragra lobbant, ha intim pillanatokban asszonya huncutkodva, játékból faggatni kezdte, más éjszakákon merrefelé lopakodik, miféle kedves házakba surran be éjnek idején? kifejezetten nehezeére esett elrejtteni sértődöttségét a kérdés méltatlansága miatt; mégis mindig nehéz szívvel nézett föl az Isten kalácsára az égen – távoztában, azonnal latolgatni kezdte, mikor térhet vissza kedvesei közé; pihentető, erőt adó pillanokat lopott be mozgalmas életébe, amelybe vissza kellett térnie, noha olykor porcikája sem kívánta a barlang feneketlen dohát, gombái spóráinak letapadását a torokban, sziklafalának kiszáríthatatlan vizenyőjét (mint tudjuk, az irtózat vette rá időnként a szabadban alvásra, ami a csúszómászók miatt nem volt veszélytelen, miképpen ez a hegyi lét – közel sem –

amint az ébredező tábor közelébe ért, kezdték kiszorítani élményeit, föllengzős elmejátékait az egyszerre elébe táruló gyakorlati föladatok, nem pusztán az emberek ellátása, de az állatoké csakúgy, föl kell mérnie, megvannak-e a legszükségesebbek, van-e elegendő tönköly- és babliszt (*kemah*) kenyérsütéshez, megszervezte-e valaki a zöldség- és gyümölcsezellátást, milyen a tömlők állaga és nincs-e hiány vízben, egyéb italokban, nyomban eszébe is jutott a friss ivóvíz, hozzá a megfelelő ecet folyamatos biztosítása, a fejőszéterek tisztántartása mind a juhok, mind a kecskék tejéhez, takarulnak-e, hordanak-e elegendő szülességet az állatoknak? számtalanszor meggyőződhetett az ilyen kis dolgok jelentőségéről számkivetettségében, vajon a sok nagy-pofájú hóhemnek volt-e gondja minderre, vagy belefásultak az okoskodásba?

a táborba érve egyenesen sátrához tartott, amit emberei még tegnap fölverték számára, noha nem kizárólag magánhasználatra, a törzs, a hadvezetés számára, innen tervezheti, irányíthatja majd a hadműveletet, itt történnek a megbeszélések, innét futnak szét a szükséges parancsok, ide futnak be a jelentések, itt történik meg elemzésük; rögvest hozzálátott a kiküldött három földérítő meghallgatásához (nem kellett nekik negyven nap, mint annak idején Mózes kiküldött kémeinek), akik egybehangzóan állították, Ammon fiai jelentős haderővel vonultak föl, nagyon magabiztosak lehetnek, ugyanis meglepően laza éjszakai őrséget szerveztek, egyetlen elképzelésük lehet, övék a kezdeményezés, Izrael passzív védekezésre kényszerül, nem kérdéses: nem fogja sokáig bírni a heves rohamot, a tevék megteszik majd a magukét; mivel az örök figyelmetlensége (egyik-másik szunyókált) annyira közel jutottak kémei, hogy jól hallották a még ébren lévők társalgását, amelyben többször fölmerült a vízellátás kérdése, ami elsődlegesen nem a tevéket érintő aggodalom lehetett, a harcosok igénye

körvonalazódott benne, annál inkább is, mivel a gyümölcs pótlását sem igazán oldották meg, ugyanakkor mindezt fölcattanó jókedvvel, éktelen röhögéssel ütötték el:

van még balzsam Gileádban –

Jiftah arca rebbenéstelen maradt, jóllehet fejében igyekezett összerendezni a kapott híreket saját néma kommentárjaival; elhatározta, hogy a menázi ellenőrzése után fölkeresi a vének tanácsát, ismerteti velük pillanatnyi cselekvéstervét, elképzelését, majd elindult szemleútjára; voltaképpen csak az előző esti fölmérését folytatta az éppen föltápaszkodók között, akik jószerivel még az álmodást sem törölték ki szemükből, nem is nagyon maradt rá idejük, a *kácin* azonnal az élelmiszeres sátorhoz lépett, figyelmesen átvizsgálta az élelmiszereket, beletúrt az egymásra halmozott zöldegekbe, elégedetlenül csóválta fejét, amikor mind a bőrén, mind az orrán érzékelte fölledtséget, rendelkezett szétrakásokról, sorra kóstolgatta a tömlők tartalmát mondván: legkevésbé a betegség (*deber*) hiányzik egy ekkora seregletben, ha lehet, márpedig lehet, fojtsuk el csírájában, romlott ételt nem kaphatnak az emberek, poshadt, megcsicscent italokat sem, vegyék tudomásul: ez az igazi bázis (*jesod*), a győzelem valóságos záloga, utasította az ellátókat a gabonamagvas, babos vékák, valamint a már megörölt liszttel telt melencék lefödésére, különös figyelmet szentelt a szikomorfügéből (*sikmot*) erjesztett ital tömlőinek, tisztában volt azok jelentőségével bevetés előtt a harci kedv fokozására, majd – miként hajnali ideútján tervezte – szemlélte az élő állatok takarmányát, tartalékaikat; lényegében a helyzet jobb volt, mint amire számított, apró igazításaival elfogadható szintre emelte –

a juhok és kecskék között vizsgálódva ismerős vijjogást hallott, fölpillantott a már-már egészen kifakult égre: lassan, hatalmas szárnyát kiterjesztve/lebegve természetes fakókeselyű (*neser*) körözött fölöttük, árnyéka lassan csúszott tovább egyik állat hátról a másikéra; akár baljósnak tekinthette volna a madár méla kíváncsiságát, de számára nem volt szokatlan jelenség, bőven akadt alkalma korábbi életében találkozni vele, talán még méltányolta is, mint természetes takarító személyzetet, járványok, dögvészek önkéntes fékezőjét, elvégre maga szintén takarításra készült, a földült Kánaán, Jahve szent földjének megtisztítására, hiszen a maga gyilkos módján minden háború tisztogatás és szennyezés egyúttal: vérrel mos és vérrel fertőz, jaj, mennyire egy töről fakad a háború rajongása és irtózata!

még egyszer végigjártatta tekintetét körútja színterén, némi bosszúsággal az itt-ott széthányt kramancok miatt, aztán elindult a vének sátra felé, mosolyogva vette tudomásul, hogy lassú libegéssel egy határozott árnyék kíséri, mintha csak óvni akarná az egyre magasabbra igyekvő naptól, nem föltétlenül a hevétől, inkább a fénytől...

Jiftah, mióta aktív és alakító részesévé vált ennek a végeérhetetlennek látszó háborúságnak, legtöbbit azon spekulált, vajon miért nem kerestek maguknak szövetségest az ammoniták, meghányta-vetette magában az óvakodás okait, összevetette a támadás lehetséges céljaival, illetőleg szembeállította a helyzetet a filiszteus-agresszió eseményeivel; bezzeg azok nyomban körülnéztek, miféle népséget állíthatnának maguk

mellé esetleg Ézsau unokái közül, annak idején az amalekiták is megjelentek oldalukon Efraimban, társultak a midianitákkal Izrael ellen, Gedeon ellen – tevésharamakkal, ám akkor JHWH Gedeon mellé, Izrael fiai mellé állt, győzedelmeskedtek a betolakodókon; végül első gondolata mellett kötött ki, amit az általános vélekedés miatt rendre háttérbe tolt, mivel gyanúsán egyszerűnek talált, jelesül hogy meg akarják hódítani Kánaánt, a termékeny Jordán-völgyre ácsingóznak, a sztereotípiákkal tejjel-mézszel folyó ígéréteré, a nagyszerű városokra, amelyek egyaránt megszervezték belső és külső körülményeiket, a halban gazdag tavakra, folyókra, Gileád kereskedőinek gazdagságára – nem részletekben lerabolva, hanem az egészet egyetlen nagy hadjáratban bekebelezni; egyébként ezzel a félelemmel kereste föl hegyi rejtékhelyén a vének küldöttsége, a teljes megsemmisülés fenyegetésével riasztották őt és taszigálták a hadak, sőt, egész Izrael élére –

(érdemes talán megfontoltabban bánni Izrael emlegetésével, fogadjuk el inkább Gileádot Izrael szinonimája-, még inkább metaforájaképpen, és akkor a földrajzi helyzet világosabbá válik, nevezetesen arról a területről van szó, amit Manasszé és fia, Mákír leszármazottai alapoztak meg a Jabbok déli és északi partja mentén, Dél-Kelet felől Ammon szomszédságába kényszerültek, akik mindig is irigykedtek dús legelőikre, sűrű erdeikre, egyik ágában majd a menekülő Absolon haja akad fönn, ahogy még később Mikeás fohásza legelői szépségébe, és nem utolsósorban az innét elhíresült balsamra, más gyógyfüvekre, amelyek Kúsban is drága áruk lehettek becsük miatt)

azt viszont végképp nem értette, miért nem fordult segítségért Gileád legalább Efraimhoz, magától értetődött volna egy ilyen szövetség, amiről már alighanem lekéstek, tekintete a csaknem üresnek tetsző pusztára föl emelkedett, mintha – talán az ismeretlen jövő sejtelmes mélyéről kelt dallamok hullámoztatták volna fülébe – időtlen kongruenciában –, rezgett az artikulált némaság gnómája, vissza hömbölgött üzenete: *e mező hideg arcán keresztül ősi nép hadai, békétlen, folyást mozgó hangtalan díszkiséret* –

elégedetten ballagott vissza a hadvezetés sátrába, örült, hogy a vének elfogadták következő lépésének tervét, hogy diplomáciai lépést tesz közvetlenül a *háború eljövetele előtt* az ammoniták királya felé: elküldi megbízottjait, közvetítsék félreérthetetlen kérdéseit, és nyitott füllel hallgassák meg a válaszokat, tegyék egyértelművé nézeteinket, tapasztaljuk meg, mi az indítéka ennek a féktelen birtoklásváagnak, mennyire valós az erő e mögött az étvágy mögött, miképpen olvashatjuk: *mi dolgom van nékem veled, hogy hozzám jöttél, hogy hadakozzál az én földem ellen?* hangozhat bármilyen álságosan a kérdés (hiszen pontosan tudta, miről van szó, pontosan és előre a választ is, ám a nyílt színvallás esetleg mégiscsak vitává szelídíti a nézeteltérést, noha bizonyára éles disputává, de mégsem vér, rablás és keserv, de legalábbis halasztás, a fölkészülés idejének megnyújtása, a hiányosságok fölszámolása, a haditerv alapos kidolgozása, harmadsorban farsztás, ők táboroznak idegen földön, az ő ellátási vonaluk hosszabb és bonyolultabb, folyamatos rablásokra mégsem hagyatkozhatnak, annál inkább sem, mivel a közvetlen környékről távolabbra mentették a javakat, el-

hajtották az állatokat, megsemmisítették a vetéseket, ami mozdíthatatlan volt, azt megerősített egységek komoly erővel védelmezik;

a követek visszatértek, beszámoltak fogadtatásukról, amely tisztességes volt a körülményekhez képest, hozták az ammoniták királyának válaszát, méghozzá élő beszédben, ugyanis elbocsátásukkor az uralkodó melléjük adta személyes megbízottját, közölje az a véleményét: *mert elvette Izráel az én földemet, mikor Egyiptomból feljött, az Arnontól fogva a Jabbókig és a Jordánig, most te add azokat vissza békességgel*; és elfölhősült Jiftah arca a pimasz beszéd hallatán, a vértolulás megmozgatta fejében régi emlékeit, a meséket, históriákat a gyerekkorból: a kivonulás utáni harcokról, történetesen Szichonnal és seregeivel, amelyeket Izrael legyőzött – úgymond – „kardja élével, s meghódította országát az Arnontól egészen Jabbókig, vagyis Ammon fiaiig, mert Jazer volt a határ az ammoniták felé”, és ez most széltében-hosszában visszaköveteli Gileádot – fölmondva status quót (na, nem egészen ezekkel a szavakkal!), mindezeket talán eszébe kéne idézni, ha nem önmagának, hát én megteszem!

a visszairányított követek szájába ezt adta Ammon fiai királya számára: *ezt izeni Jefte: nem vette el Izráel sem a Moáb földét, sem az Ammon fiainak földét; mert mikor kijött Egyiptomból, a pusztában bolyongott Izráel egész a Veres tengerig, és mikor Kádesbe ért, követeket küldött Izráel Edom királyához, mondván: hadd menjek át, kérlek, országodon; de Edom királya nem hallgatta meg, majd Moáb királyához is küldött, de ez sem engedé, és így Izráel ott maradt Kádesben; és mikor tovább vándorolt a pusztában, megkerülte Edom földét és Moáb földét, és napkelet felől érkezett a Moáb földébe, és ott táborozott túl az Arnonon; de Moáb határába nem ment be, mert az Arnon Moáb határa; ekkor követeket küldött Izráel Szihonhoz, az Emoreusok királyához, Hesbon királyához, és monda néki Izráel: hadd menjek át, kérlek, országodon az én helyemre, de Szihon nem bitt Izráelnek, hogy átvonul az ő határán, hanem összegyűjtötte Szihon az ő egész népét, és táborba szállott Jahásban, és harcolt az Izráel ellen; az Úr, az Izráel Istene pedig Szihont és egész népét Izráel kezére adta, és megverték őket, és elfoglalta Izráel az Emoreusoknak, ama föld lakóinak, egész országát, és birtokba vette az Emoreusok egész határát, az Arnontól fogva Jabbókig, és a pusztától a Jordánig, és amikor az Úr, az Izráel Istene maga úzta ki az Emoreusokat az ő népe, Izráel elől, most te akarnád ezt elfoglalni? hát nem úgy van-e, hogy a mit bírnod adott néked Kámos, a te istened, azt bírd?! mi meg mindazoknak örökségét bírjuk, a kiket az Úr, a mi Istenünk üzött ki mi előlünk; és most vajjon mennyivel vagy te különb Báláknál, Czippor fiánál, Moáb királyánál? Avagy versengett-e ez az Izráellel, és hadakozott-e valaha ellenük? míg Izráel Hesbonban és annak mezővárosaiban, Aroerben és ennek mezővárosaiban, és az Arnon mellett való összes városokban háromszáz esztendőn át lakott: miért nem foglaltátok el abban az időben?; én nem vétettem te ellened, hanem te cselekszel velem gonoszt, hogy harczolsz ellenem; az Úr a bíró, tegyen ma ítéletet az Izráel és az Ammon fiai között –*

(befejező rész következik)

